

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Unitatea conștiințelor națiunii

În istoria unui popor, în existența sa esențială a fost, este și va fi unitatea indisolubilă de țării, de voințe și idealuri. De-a lungul istoriei, poporul român, toți cei ce au alcătuit marea familie muncitoare a țării noastre, au ilustrat, prin fapte memorabile, acest adevăr fundamental, au demonstrat în atâtea împrejurări ce uriașă forță reprezintă solidaritatea, unitatea de nezdruccinat. Imprejurările istorice au făcut ca de-a lungul secolelor, alături de români, să viețuiască pe plaiurile țării și oameni de alte naționalități, maghiari, germani, sârbi etc. Faptele istorice noastre consemnează drept nobilă tradiție statornicia unor relații de strînsă colaborare, de armonioasă prietenie. Nu există momente importante, cruciale în tumultuoasa peregrinare a secolelor, la care toți cei ce alcătuiau populația țării de la Dunăre și Carpați să nu se afle loială cu cugetul și faptele lor.

În mod legitim, această minunată tradiție a cunoscut o superioară consacrare în anii de cînd România a pășit pe drumul noului său destin socialist, în anii de cînd în fruntea poporului se află — conducîndu-l cu înțelepciune, fermitate și clarviziune — Partidul Comunist Român.

Desăfășurate recent, Plenarele Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, onorate de prezența la ședința comună a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au pus încă o dată în lumină unitatea de nezdruccinat a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, forța vie a democratismului societății noastre care conferă un cadru larg și optim de manifestare, de afirmare neîngrădită în toate domeniile de activitate a tuturor fiilor patriei. Larga participare la dezbateri, caracterul profund reprezentativ al acestei participări, bogata sinteză a realizărilor obținute cu deosebire în anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului — realizări care au asigurat dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor țării și, deci, o contribuție egală la făurirea bunurilor materiale precum și la făurirea unui nivel de civilizație și bunăstare superioară — au pus cu pregnanță în evidență adevărata unitate a tuturor cetățenilor țării față de politica patriotică, profund umanistă a partidului, hotărîrea de a păstra aceste cuceriri revoluționare, de a le dezvolta în spiritul cuceririlor revoluționare elaborate de Congresul al XI-lea și Conferința Națională.

O țară în care toți fiii săi sînt egali este România de azi. O țară în care criteriul suprem de apreciere a fiecărui cetățean este munca, participarea nemijlocită la dezvoltarea continuă a economiei, științei și culturii. O țară în care există practic posibilități nelimitate de afirmare a capacității creatoare, de punere în valoare a talentelor și puterii de creație, de existență liberă, demnă, responsabilă a fiecărui. Acest adevăr a fost unanim afirmat în cadrul lucrărilor plenarelor amintite, impunîndu-le ca pe eveniment de deosebită semnificație în viața politică a țării.

Cuvîntarea amplă rostită de secretarul general al partidului a sintetizat strălucit realitățile esențiale ale vieții noastre social-politice, ale modului în care au fost și sînt soluționate problemele specifice ale naționalităților concloacatoare, într-o organică interdependență cu problemele generale ale țării, punînd pregnant în lumină realitățile pentru care România se bucură de prestigiul și admirația întregii lumi.

Întărirea continuă a bazei materiale, a egalității în drepturi, asigurarea efectivă a dreptului la muncă pentru toți cetățenii, fără a fi nevoie să se părăsească localitatea sau județul, accesul tot mai larg la cuceririle științei și tehnicii precupărate pentru înflorirea vieții spirituale, pentru folosirea adecvată a limbilor materne sînt adevăruri de esență ale societății noastre, înălțămîntul cărora se află explicația unității monolitice a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate, în jurul partidului comunist. Sînt adevăruri care explică solidaritatea tuturor conștiințelor naționale, voința unanimă a tuturor de a se angaja plin în marea efort de edificare a României socialiste multilaterale dezvoltate.

În acest mare efort de edificare economică, socială se conturează cu înverșunare jelan marxism al politicii partidului: afirmarea unui nou, crearea condițiilor necesare pentru ca prezentul și viitorul țării să dea garanția că nici un talent și nici o energie a țării nu se va afla în imposibilă neimplicare. Politica partidului nostru s-a dovedit cu consecvență, în anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea, o politică înalt umanistă, revoluționară, dedicată asigurării depline egalități în drepturi între toți oamenii muncii, între toți cetățenii țării, combatînd cu fermitate a oricăror discriminări naționale, a oricăror manifestări de naționalism și sovietism, drept o politică a rațiunii și încrederii în om. „Nei făurim sa amănăm nou, revoluționar — apărarea tovarășului Nicolae Ceaușescu — care pune pe primul plan omul, afirmarea multilateralei și personalității fiecărui, solidaritatea însă individualizată și apărarea răspunderii fiecărui față de colectivitate, față de societate. Fiecare de la locul său asigurarea materială și spirituală a fiecărui, adevărata libertate și se poate realiza și afirma decît în cadrul bunăstării generale, al libertății și independenței întregului popor.”

Lucrările Plenarelor Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, urmînd firesc Plenarelor Consiliilor județene ce au avut loc în 16 județe ale țării, au evidențiat, prin desfășurarea lor, prin participarea largă la dezbateri — participare puternic conectată la realitățile țării — adevărul impresionant, cuprins în cuvintele secretarului general al partidului. Sub semnul forței și unității tuturor fiilor săi, România pășește înainte, trăim un plenar sentiment de demnitate față de prezent, primim cu încredere și certitudine viitorul.

Luceafărul

Gheorghe Spiridon: „Istorie”

LUCIAN BLAGA: „Ființa istorică”

O lucrare inedită a lui Blaga, tipărită postum, o „piatră” care vine să întregască edificiul sistemului său filozofic e, fără îndoială, un eveniment spiritual de prim ordin. Ființa istorică alcătuiește cel de-al treilea volum din proiectata **Trilogie cosmologică**, destinată fiind a urma lucrării intitulate **Aspecte antropologice**. Cum ea ne este cunoscută sub forma unui curs litografiat, ținut în anul 1948 și **Diferențiale divine** apărute înainte (1949), ne dăm seama că Blaga își realizează și toată cupola impresionantă sale construcții speculative. Sigur, cizelări ori mai fi intervenit cu prelujele tipăririi, dar opera a fost dusă la capăt. Catedrala există, clădită aievea, nu a rămas doar un plan himeric.

Ce lumini noi amănă asupra ginșii blagiene volumul de față? Răspunsul la o astfel de întrebare trebuie despărțit în două ca să fie corect. Întîi, lucrurile se cuvin privite din interiorul sistemului. Ce închegări suplimentare dobîndesc el?

Apoi, cum lucrarea a fost începută prin 1943 și terminată în 1959, interesează și noutatea eventuală, identificabilă din afara sistemului. Ce evoluție a suferit, datorită marilor mutații sociale și spirituale ale unei epoci foarte frământate, gîndirea lui Blaga? În prima parte a răspunsului trebuie să subliniem că autorul trilogiei cunoașterii, culturii și valorii își expune sistematic pentru lîntia oară reflecțiile asupra „istoriei”.

Actul prezintă, înainte de orice, un deosebit interes datorită ineditului său. Avem surpriza să constatăm nu numai prezența istoricului în metafizica lui Blaga, dar chiar investirea ei cu o însemnătate capitală. Iată ce scrie la sfîrșitul cărții filozoful, după ce a ridicat în fața noastră o fascinantă scheletărie de argumente: „Istoricitatea ne apare ca o dimensiune permanentă a ființei umane. Ea distinge din moment în care preoul devine om deplin. Istoricitatea este condiționată și garantată prin înșeși modulile ontologice ale ființei umane”.

E adevărat că noțiunile se nuanțează paradoxal în prealabil așa cum ne-a obținut gîndul: „Există chipuri foarte felurite de a înțelege istoria. Noi facem greșeala să o privim exclusiv din punctul de vedere european modern, dar numeroase alte culturi (egipteană, babiloniană, chineză, indiană, greacă) o concepeau cu totul diferit. Zidurile piramidelor o rezumau la listele faraonilor, acordînd numelor acestora o funcție magică, respectiv de cuprindere a întregii vieți dintr-o epocă. Babilonienii vedeau istoria ca pe o desfășurare dinamică periodică, reîncepînd mereu sub tuteia unui nou zeu uzurpator și totodată ziditor de lume. Înzi disprețuiau existența concretă; ei ignorau, de gîldă, plină și ființa lui Alexandru cel Mare. În concepția lor marile fapte istorice marcează nu cuceririle vremelnice, ci actele spirituale de revărsare în absolut”.

Exemplele se înmulțesc, facultatea poetului de a le face cit mai sugestive științelor construcții speculative. Optica istoriografică rezultă și ea din stilul unei culturi.

Alte observații vine îndată să ne tulbure larăși. Blaga scoțotește meschină și puerilă situarea începuturilor istoriei în momentul ivirii primelor documente scrise, cunoscută pînă acum. Pentru filozoful nostru întinderea acesteia crește enorm, cuprinzîndu-l și pe omul din Neanderthal. Motivul e atribuirea „demității” istorice tuturor înfăptuirilor omenești, înzestrate cu o peete stilistică. „Pumnarul” primitivului o are. Ca și apînderea focului, înșoțită de un ritual magic.

Stilul intervine larăși — cum se poate remarcă — încercat cu o nouă însușire; după Blaga — e atributul definitiv al istoricității.

O nouă surpriză: filozoful simte nevoia, ca urmare, să introducă, în cadrul acesta al „tiparului” imuabile, o dimensiune posibilă de transformare. Blaga inocuiește cu termenul de „cîmp stilistic” formula „matrice stilistică”. Modificarea nu rămîne nominală, ci are urmări serioase. Cîmpurile admit interferențe: asadar există influențe, modele stilistice simultane ale actelor de creație omenești, cînd chiar contradictorii. Interferențele pot fi „eclectice”, cînd au loc doar tangente superficiale între cîmpuri, sau „sintetice”, cînd ori implică structurile intime ale mecanismelor plămîndurilor spirituale umane.

Mai mult, Blaga admite și o „dialectică” a succesurilor stilurilor. Ele pot trece unul într-altul prin prefacerea anumitor categorii, însă aceleași. „Dinamicul”, substituindu-se „statalicului”, transformă clasicismul în romantism. Tot așa, naturalismul trece în impresionism, schimbîndu-se.

Ov. S. Crohmăniceanu

Continuare în pag. a 2-a

Despre anomalii

În general, starea de incertitudine hrînită copios de impresia permanentă de ratare poate să ducă, de multe ori, nu numai la o ușoară și vesită de anxietate, ci la nebunie curată. Se zice că această afecțiune are noblețea de a-și crea încă din cea mai fragedă fază și un întreg arsenal de tertipuri și măști sub care el suferind să poată oferi anturajului un chip curios de creație om care se simte bine. Adăugată la sentimentul ratării invadată provoacă în fiere secretei care copleșesc activitatea normală a celorlalte organe în așa măsură încît inhibă datoritoare de somn regenerativ va intrizia din ce în ce mai mult, înlesnind victoria insomniei. Cu o insomnie instaurată definitiv se poate ajunge ușor la nebunie. Dar se poate înnebuni din te miri ce. Oamenii de știință vorbesc tot mai mult de creșterea a stărilor de dezaștere psihică în condițiile complexe ale vieții moderne. În privința artiștilor o neînțelegere străveche a acreditat ideea că această percep și reflectă lumea într-un mod prea diferit de al

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Miron Costin

OPINII

Promoția fără critici

Cranii al meu de-atîtea ori retezat, piine neagră o stelelor — tu gîndești marginile l Tot omul e la îndemina calendarului și poveștile, nu poate uita că a fost deată tinăr, își bifurcă limba în trecut și-atinge faptele de arme.

O viltăoiaie de cuvinte e cartea și-un mănunchi de sfaturi strigate prin gaoama florilor de munte:

Cînd omul stă în fața colibe și plînge, cînd spală greierii în vin, cînd face sau drege o greblă, cînd la hotarul patriei e ceață de sulii,

O lumină bătrînă tresare dincolo de creasta cuvintului.

Strungă am vrut să fiu acolo unde se mulge cuvîntul de invătătură, ochii mei, două morminte în așteptare și lumea în forma ei de literă să le facă prea-plinul.

La un capăt nasc manuscrisul la celălalt naște țara. Am născocit scrierea ca pe-o lumină o minții ca pe borna hotarelor,

Lume dublă, numele cronicarilor pe copertile țării, și-ntr copertă pulberea vorbirii vînturată de pleavă, curată ca steaua.

Cu fața zbîrcită de ani (în călimară dorul de mare) la lumina unui opați cu seu de berbec scriu viața patriei fără sfîrșit, fiindcă vulturii sfîșie manuscrisul, și-n munți cu el în plisc,

sub bătaia de oripi învață puii să zboare după carte...

Laudă semnelor ce se perindă prin veacuri iar țara mea fie un crater prosper de crin!

Ovidiu Genaru

In pagina a 5-a

Restituiri

Un scriitor încă necunoscut:

NICOLAE OȚELEA

și cea dintîi carte de fabule în limba română (1784)

INSTANTANEE

Riscul polemicii

Între inteligență și prostie? Nu am pretenția de a defini nici una din aceste noțiuni, pe cit de curente, pe atît de vagi. În recenta carte Scrieri, 2, de Mihail Ralea, ediție îngrijită de N. Tertulian la Editura „Minerva”, am găsit însă o definiție a omului inteligent. Dau textul în întregime: „Toți oamenii desțepți pe care l-am cunoscut prezentau o mulțime de deosebiri. Un singur lucru mi s-a părut comun la toți: omul inteligent e acela care nu confundă niciodată punctele de vedere”.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

Laurențiu Ulici

Continuare în pag. a 7-a

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

● ÎN ACEST NUMĂR: ● Teatrul și societatea românească — Convorbiri cu ● Romulus Guga și Dia Tărbulea ● Viața Caricaturii ● Nicolae Ceaușescu Dan Fruntele ● Proză de Nicolae Crișan ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de ● Dumitrescu ● File de literă, file de epopee ● Reexamînări toponimice în legătură cu continuitatea: ● TROIANUL de Ion Donat ● Un episod din epopeea armatei române: ● Robănești — noiembrie 1914” de general-locot. în rezervă Marcel Olteanu.

CARTEA CU PRIETENI

Victor Tulbure

nea Victor Tulbure face parte dintre poezii care se pregătesc pentru decuplare de la primul pahar cu vin roșu pe care-l bea. Tîndu-li-se capul (sau așa li se pare lor) le crește pe umeri un imens măr plin de miresme de stepă afundată-n piclă din care ei scot viori, căline, umeri de căprioară, mesteceni și supărăci (cele mai multe, închipute și ajunse să treacă drept adevăr).

Cu Tulbure m-am întîlnit pe Grivița, la jocul vieții (banul la pahar, joc cubanez, al călcăt duna oceanului, te sfîșie rechinii) ca să-l iubesc fără de moarte, pe el și pe prietenii lui care-au ars cu tăpîile goale în biserică suspiciunii și intoleranței ca să încalce, cînd mult prea devreme au plecat să se tuiască cu Dumpezu, bocanci, sandale de sfoară, cipci — Ste-laru, Mihu, Tăutu, George Dan, Vasile Moldoveanu. Tulbure m-a adoptat să-i fiu minz și lăstar, fiindcă veneam de la Brăila și spuneam despre Mihu că atunci cînd i se va întinde paharul, paharul va fi plin cu trînzet îngropat în Dunăre și cu duh de corabie scufundată, și fiindcă urlasem în prima zi de curs de la Școala de literatură o frază din reneșatul (pe atunci) Ionel Teodorescu: „fără scriitorii lor, orașele ar rămîne să doarmă în stieriele lor geografice”. Mă credea (ceea ce am și rămas) o haimană, născut să nu se-mprietenească cu banii. Stii, mă, că de cincizeci de ani numai pictori din Brăila sînt chemați să deseneze bi-vetele de bancă? Bine-ai venit să desenăm covrigi pentru săraci! Eu sînt soldat, dar îți doresc să n-ajungi să afli cine-a desenat primul centron și primele moletiere.

Tulbure a fost și a rămas un mare soldat. Versul lui miroase a tutun păstrat în cartușieră (neamăpomenita țigară din mahoră răsuclă în hirtie de ziar și supă lacom între două atacuri). De patru zile, rufpi și nemîncați, / Pe puști plecați, ședeam în gropi, la pîndă. / Mai așteptam, din cînd în cînd, furați / De linș-

VARIA Lecturi și sisteme

am citit cu satisfacție, la apariția în revistă, și acum în volum, în **Lecturi și sisteme** („Eminescu”, 1977) articolul lui Romul Munteanu **Reflecții despre critica literară**. Autorul susține că un critic autentic, în afară de vocație și cultură, trebuie să aibă un suport teoretic propriu, un sistem prestabilibil, invariabil și aplicabil oricărui text, ci un sistem rezultat „din toate variantele lecturilor sale care capătă o anumită constanță prin extragerea lor dintr-un demers complex, exercitat pe parcursul unei întregi cariere”. Criticul tinăr poate fi admis numai în cazuri de excepție, căci dacă el poate disocia între valoare și nonvaloare, sistemul său de referințe e, prin forța lucrurilor, redus: vîrsta nu i-a îngăduit să citească tot ce e esențial. Altă condiție pentru a fi mare critic este aceea de a te exercita pe opere majore „abandonînd orice modele vechi, fetișizate”. Sigur, e greu să ajungi mare scriind doar despre autori mici, e greu să fii tu însuși, pînîndu-te mereu la adăpostul altei autorități.

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

Spiritul adevărului

Deși subtitlul este „Viața universitară ieșeană interbelică”, nu totuși o simplă cronică sau o istorie a învățământului superior din Iași în perioada dintre cele două războaie mondiale este cartea lui Stelian Neagoe. Este un studiu amplu de interes extraordinar, fundamentat pe o documentație întinsă și elocventă, de o valoare cu totul remarcabilă, despre rezistența opusă de intelectuali democrați, cadre didactice și studenți, de la Universitatea ieșeană „Cuzașului” și „Gardismului”, cele două forme ale extremismului politic de dreapta manifestate în România interbelică și care au avut atâtea nefaste consecințe în viața țării.

Un studiu care, în spiritul adevărului istoric, nu doar reconstruiește un timp și înfățișează un proces, ci analizează, în limitele materialului supus cercetării dar cu o înțelegere mereu orientată spre esențial, condițiile care au favorizat apariția și născocirea adevărilor crimiice ca instrument politic. Totodată — și meritul principal al autorului — această „impotrivă violenței”, de principiu și nu accidentală, a quasi-unanimității profesorilor ieșeni față de agitațiile de A. C. Cuza și față de turbulentele provocate de viitorul odios „capitan”, Corneliu Zelea Codreanu, este strălucit pus în valoare și reliefată la dimensiunile reale. Cartea este impresionantă: între cultură și democrație există o demarcație implicată în această lucrare ce evocă fapte intrate în istorie, un acord fundamental. „Ești învinovat, d-le Cuza, Succesul d-tale este datorat propagandei prin intermediul” (s. n.) îi spune Paul Bujor lui A. C. Cuza în Consiliul universitar ținut după ce Corneliu Zelea Codreanu îl ucisese pe prefectul poliției din Iași, C. Mandu. Iar moștenea protestatară adoptată cu acest prilej (voturi pentru — 30; împotrivă — 2; o abținere) constituie un veritabil act de acuzare a deturării învățământului de la Iași, intrunit pentru a examina situația morală a acestei instituții culturale, față de crima care a răpit viața nenorocitului Mandu, constatată cu adâncă durere ca această crimă care necinstează sufletul românului românesc și național, turburând profund conștiința corpului profesional al acestei înalte instituții de cultură și de educație, deoarece ea este rezultatul unei anumite soi condusă de profesorul A. C. Cuza, școala [ce] sub cuvânt de religie și de naționalism rădăcinate în spiritul de război, în care, în loc de a le îndruma spre cultură, ridicată la rangul unui apostolat, curat de orice amestec de scopuri afară de învățământ și ale cărei consecințe au fost violența și crima. Consiliul universitar rămâne cu atât mai îndurerat, cu cât din explicațiile date astăzi de dl. profesor Cuza rezultă că d-nsa nu vrea să recunoască imensa sa parte de răspundere la crima comisă și că nu este de sperat nici o schimbare în atitudinea domniei sale” (cit. după Stelian Neagoe, p. 290).

Acastă moțune, din 1924, nu era și nici nu avea să rămână o forțată de progres și de demnitate multie, nenumeratele atitudini deschise și ferm anti-extremiste ale profesorilor de la Universitatea din Iași. Fără a fi, cel mai puțin dintr-un punct de vedere, o situație totuși, într-o epocă de frământări și de convulsii politico-sociale, de partea „stingherilor” și „progresiștilor”, grupul cel mai strălucit în acest sens oferindu-i rectorul Traian Bratu, „marele rector”, cum îl numește Iorgu Iordan în *Memorii* (vol. II), adversar static al anarhiei și al violenței, susținător al orientărilor democratice până la a apărea, în cadrul procesului din Deboulville, spiritul de organizare și de acțiune, al infanților „Gărzii de fier” cu mai puțin de... zece oameni, toate aceste date ale unei istorii definitive condamnate de istorie sunt în *Triumful rașunii împotriva violenței*, supuse unei stricte investigații științifice.

Pentru cunoașterea în detaliu a rezistenței largi împotriva de forțele extremiste de tip fascist în România interbelică, lucrarea lui Stelian Neagoe rămâne un instrument de primă importanță, care probează consecvența, amploarea și fermitatea democraștilor intelectuali-țării universitare ieșene a vremii.

Mircea Iorgulescu

*) Stelian Neagoe: „Triumful rașunii împotriva violenței”, Editura „Junimea”, 1977.

Ființa istorică

Urmare din pag. 1

du-si tendința către surprinderea naturii în momentele de maximă constanță cu cele de maximă inconstanță, dar păstrându-și o matrice comună sub raportul restului categoriilor. Vom reține aici o strădanie de a da suferință sistemului, împotriva asplei mai vechi, geomorfologice. Cum notează foarte pertinent Tudor Căteuneu, filozoful trăiește o tensiune interioară gravă a gândirii. Pe de o parte, are conștiința anamitor contradicții ale demersurilor lui speculative anterioare și caută să iasă din ele (evitarea incomunicabilității silurilor, „capsulării” spengleriene, nevoia racordării la o dinamică fără a cărei funcționare istoricitatea devine un nonsens). Pe de altă parte, rămâne prizonier sistemului său, nu-i poate infringe logica proprie.

Poetul vine atunci în ajutorul filozofului, dându-i o strălucire cercuitorilor analogilor, chiar când la baza lor stă neglijarea unor aspecte de diferențiere și ierarhizare esențiale. Așa sînt punerea pe un plan egal a palatelor, perucilor, pantofilor și statului în epoca lui Ludovic al XIV-lea, sau asezarea filozofiei hegeliene, pe neologismul catastrofic formulat de Cuvier, picturii lui Delacroix, revoluției franceze și războaielor napoleoniene, toate, ca la Spengler sub semnul romanismului.

Blaga e silit să vorbească mai mult de stiluri cu extindere continentală, ba uneori aproape mondială (clasicism, romanism, baroc, naturalism), decît de coordonatele abisale proprii anumitor culturi locale. Cauza, o putem detecta ușor. Dacă procesul altelei, iar fi în greș să explicăm cum capătă o pecete stilistică pentru toată lumea, să zicem, al doilea război mondial și în ce poate constea ea, că s-a corespundă și

viața cărților

vest-europenilor, și rusilor, și japonezilor, și chinezilor, și nord-africanilor.”

În general, cu toate făgăduiele de a circumscrie domeniul analizelor mai ales la fenomenul politic și intelectual românesc, preocupare de prim ordin a autorului ce pune în lumină bogata tradiție a domeniului. În fine, se cuvînt menționate pentru acuitatea și eleganța observațiilor o serie de portrete (Felix Aderca, Zaharia Stancu, Aura Buzescu, Al. Fintî și a.) ce completează un studiu substanțial, presărat cu opinii juste, scris cu nerv, depășind granițele gustului specialist.

Romulus Diaconescu

*) Valentin Silvestru: „Clio și Melpomena”, Editura „Eminescu”, 1977.

Între document și reportaj

Reacție aproape polemică la clasele și locurile comune ale literaturii ocazionale-comemorative, cartea lui Mihai Pelin* se impune prin sobrietatea stilului și autenticitatea viziunii. O carte de istorie cuprinzînd o năvălire în marea este o nouă, dar zăcută, preocupare de noiembrie strînsese în clipele ei speranțe și așteptări seculare. Autorul vădește o bună cunoaștere a valorilor acestui gen acut contemporan de literatură, două nu rareori pînă la limitele pedanteriei, devine captivantă în structura demonstrației, căci lucrarea își propune nu să enunțe sau să illustreze, ci mai ales să argumenteze eroismul și sacrificiul colectiv al neamului și semnificațiile sale în prezent. Este de precizia documentului și de reținutele controlabile scriitorilor, jurnale, memorii) ale personajelor reale, însă un fior liric bine temperat o individualizează.

Narațiunea înaintea încet în timpul încercării la aceste zile, desfășurarea făcîndu-se pe orizontală în larg și amănunțite prezentări simultane ale taberelor angajate în conflict. Stilul e antrenant, totuși, evenimentele fiind surprinse plastic mai ales prin elemente vizuale. De altfel, cartea e caracterizată de o viziune cinematografică în care domnia prim-planului, cu scurte întoarceri în timp (flash-back) și rare planuri panoramice. Prin aceeași mișcare sînt văzute în simultaneitate featurile anonime ale ostașilor și hotărîrile cu implicații diplomatice ale șefilor de stat, punctele strategice ale bătăliei, chipuri de soldați sau de ofițeri superiori, armamentul și stările de spirit ale trupelor aliate și inamice, organizarea atacurilor sau apărării, epoci și termeni militari otomani, fragmente de jurnale și comunicate din zilele zilei. Documentarea e uriasă, însă Mihai Pelin are darul interpretării și al comentariului lapidar: „Neșansa unui război în care fiecare luptă cu ce poate, trase pe stăruie copios de furnizorii care-i puneau la dispoziție doar prisoii inutilizabili ai armeanilor din zona apuseană a continentului” (*Dotarea armatei*), sau „Un princip german căruia victoria în acest război i-ar fi oferit nesperata șansă de a fi mai puțin nedorît în țara de la Dunăre și Carpați...” (Carol).

Minuțioasele detalii dilate timpului imobilizînd adesea gesturile și numele poate mai umile, dar nicidecum mai puțin eroice înainta eternității. Uneori tratarea în prim-plan a tuturor evenimentelor dăe însă la o impresie de mediterențiere a faptelor și de nivelare a semnificațiilor. În acest sens o hartă a operațiunilor militare ar fi dat un plus de claritate și perspectivă lecturii. Dar maniera directă de prezentare a propriei unei pagini de un patetic reportaj de război. Minutul de canon istoric devine plus de efect literar. Scenele sînt văzute din interiorul acțiunii, iar valorile stilistice ale timpurilor verbale utilizate — imperfectul și prezentul — fac din narațiune lectură sînt și dramatică înțeleasă. Evenimentele sînt exprimate de aură de eroism senin și naiv. Indiferent de gloria sau amploarea lui, războiul rămîne o realitate crîncenă unde moartea nu e niciodată desușă sau idilică, cu atât mai puțin festivă, iar demonstrația autorului e convingătoare. Faptelor de armă se redă grandioasă și tragismul. Plevna era punctul culminant și cheia unui război cu multe meandre.

Cimpia Vidinului după bătăliele preluștează autorului, consecvent tehnicii sale filimice, într-un tablou memorabil, citeva pagini de literatură într-o lucrare care este o realizare literară ca atare, nu doar întrucît trîntuie în imaginație asupra faptelor, ci grație stilului, prezentării vii dinamice, viziunii și a organizării materialului.

Dan Alexandru Condescu

*) Mihai Pelin: „Căderea Plevnei”, Editura „Albatros”, 1977.

Stampe și acuarele de epocă

Oscilînd între monografia romantică și Bildungsroman, Arvay Árpád amestecă document și ficțiune, evocare istorică și imaginație în *Pictorial peregrin**, pentru a concepe portretul românesc al lui Carol Popp de Szathmáry, conștientul acuarist, litograf și fotograf al vechiului trecut, format de peisajul românesc și modelat de istoria acestuia neam. Portretul acestui artist, așa cum se reliefează în el în crucea sarea destinului și sensibilității sale cu epoca în care a trăit, plină de frământări sociale și politice cruciale pentru istoria României, a războiului și a creației artistice genului „poza decorului, solemnității și idealizării — în favoarea îmbrășării lecției realiste. Zăgăvîrea eroului și timpul și marcată de această tentativă a realismului epic — documente istorice, sociale, politice, nomenclatură a model, costumului și atitudinii personajelor reale — cumîndu-se gesturile, romantice și viziunii romantate. Mai toate personajele din cartea lui Arvay Árpád au existat. A existat în primul rînd Carol Popp de Szathmáry, artistul care, prin ecourile trezite de opera lui, avea să eclipseze pe italianul Preziosi pînă la a-l reduce la un pseudonim al său, cum s-a creat mult timp în discuțiile aprinse ale istoricilor de artă. Desei, în realitate, Carol a executat copii după operele lui Preziosi și nu invers! Dar Arvay Árpád nu e interesat în cartea sa de acest episod al istoriei artei. Preziosi nici nu apare în romanul său. Sînt evocați în schimb alți pictori și oameni români și străini: Andreescu, Grigorescu, Negulic, Rosenthal, școala de desen a lui Montone, Anton Chladek... Avaturile ei sînt impuse în fundal, întrezărindu-se din cînd în cînd din spațiul prezios și impresionant și impresionant rîndul lor de pictura de moravuri, de scene de gen, de peisaje și schițe de viață. Nu atelierul artistului și procesele sale de constîntă îl interesează pe Arvay Árpád, nici psihologice abisale ori egoismul ei realitate unei epoci, evadările din atelier, călătoriile de studiu. Lumea e cunoscută din afara atelierului. Ce reprezintă această lume și evocarea secolului trecut în car-

tea lui Arvay Árpád? Arvay Árpád surprinde mai bine decît harta politică a timpului și decît forțele istorice, diferitele instituții din artă și din strătinate. Într-un colorit viu, evocator, de o mare simplitate a desenului, realizat cu scrupulozitate și mestegus sînt prezentate păturile sociale simple, costumele, pitorescul moravurilor. Nu pasta groasă și nici strălucirea venisului conferă calitățile picturale acestor imagini. Cartea lui Arvay Árpád se vrea ea însăși un fel de album pe jumătate intim, pe jumătate oficial al timpului, un fel de mapă de schite pentru viitoare tipologii românești, un catalog de acuarele și miniaturi epice printre care sînt amestecate și fotografii (vezi documentele istorice ne-transfigurare artistic). Autorul își alege tipurile sociale și etnice caracteristice pitorești, surprinde ocupații și ritualuri. Istoria e vie în cartea lui Arvay Árpád mai puțin prin ceea ce ține de eveniment și nume de personalități copioase. Ea vibrează în scenele de masă, în litografiile epice. Bucureștii și vie în *Pictorial peregrin*, societățile lui, străzile și clădirile, viața simplă, atribuțiile civilizației — introducerea iluminatului, apa și scagăii, incendiile și inundările care schimbă și izgonește și principiile arhitectonice. Istoria inundă pagina din stufe, clădiri, obiecte casnice, dintr-un labirint al străzilor și magazinelor, din praful strîm de poezioane, cărți și calești, din tăietura unei rochii și dimensiunile unui corsaj, din pieptănături și gesturi de politețe. Primele zile ce pîndește acest mod de restaurare și instaurare istorică se ascund în pitoresc, în respirația prea scurtă a ideii. Succesul de public ține de firescul materialului, de lipsa de complicație a construcției, de înțelegerea unor ipoteze psihologice simple, de confruntarea cu o mitologie la îndemîna tuturor în *Pictorial peregrin* artistului și vremea lui ni se înfățișează în intimitate. Răsoim cartea ca pe un album de familie. Refacem itinerariul unei vieți și cronologii din stampe familiare, din acuarele calme, din fotografii și crochis-uri ale cotidianului. Ne întîlnim, firesc, cu dimensiunea țirească a istoriei, cu bisnuzul ei și cu legendele cunoscute ale trecutului, eclipseate în alte cărți adesea de eroic și de retorică stilului înalt.

Doina Uricariu

*) Arvay Árpád: „Pictorial peregrin”, Editura „Ion Creangă”, 1977.

Repere și semnificații

Pavel Chihala — prin tăcerea literară a căruia scriul nostru a pierdut un excelent prozator — a publicat recent o carte fermecătoare: o carte nu atât de istorică, ci de istoria culturii, care — prin cîteva calități ale scriiturii — debordează limitele și disciplinele genului. Concoțindu-se asupra unei singure „teme” — „reprezentări de cavaleri la începuturile Renașterii” — autorul răstoarnă, într-un fel, optica obișnuită a aceluiași tip de carte de la Evulul Mediu românesc din perspectivă universală. Atenă la evoluția unei „mentalități”, nu a unor forme, el a optat, în mod conștient, pentru acel gen de relație care îmbină armonios virtuțile sale cele mai pronunțate: talentul de povestitor, înțelegerea cu credință, comentariul artistic și filozofic pregnant.

Pavel Chihala nu se află la prima sa carte. El a avut o scurtă, prea scurtă, viață pur literară — la mijlocul deceniului al patrulea, cînd a obținut, mai întîi, Premiul Scriitorilor „Tineri” acordat de Fundația Regală, pentru piesa *La acordul nopții* (1945); apoi a publicat romanul *Blocada* (1947). Douăzeci de ani mai tîrziu, el s-a găsit o altă vocație, aceea de istoric al culturii: în 1974 a tipărit *Die ostăile de seau* (Editura „Meridiane”), iar în 1976 de *La literatura veche în Transilvania* (Editura „Luceafărul” în cultura românească a Evului de Mijloc (Editura Academiei).

Cum nu sînt un specialist în materie, voi spune de la început că ceea ce m-a interesat și încîntat la Pavel Chihala este amestecul aparte de metodă a cercetării și de har scriitoricesc, mixtură subtilă și rară, în care cre — și în acest aspect ultimă carte — străbîndu-se vol d'oiseau o parte a istoriei, și poposind în diverse centre de cultură și artă ale Europei; utilizînd tehnica descrierii agile și a citatului semnificativ, contrapuse, de multe ori, pentru a realiza un fel de „dialog” — între obiectul conștient de artă și comentariile care-l „îmbracă”, mai întîi, iar apoi între comentariul însuși, personalități de mare prestigiu ale istoriei artei și culturale; alăturînd stătești și abstractiuni acestor „obiecte” — monumente, sculpturi, tablouri, texte etc. — dinamică irezistibilă a faptelor de viață autentice, desprînse din cronici și cărți; adică suprapunînd un joc de lumini și apă peste cristalizările fixe ale unei mări privity în adîncime; povestind și glîsînd. — Pavel Chihala a realizat o sumă de pagini fascinante, în care istoria apare în dubla ei înfățișare: ca hartă de repere în timp și spațiu și, totodată, ca lăcărire vie de semnificații. Virtutea incontestabilă ale narațiunilor determină această mișcare complexă, cea pulsantă infinitesimală a totului și a detaliului, cea dialectică a comentariilor, fără de care o pagină de carte, oricît de savantă, rămîne literă moartă, relatare precisă dar înghețată. O vocație de romancier neglijat — din puodare? din exces de orgoliu? din autocenzură? — s-a răzbatut aici, — și poate că Pavel Chihala va ajunge să mediteze asupra „talanțului” pe care l-a înșoptat prezentului.

Am lăsat cartea din mîna cu regretul de a fi ajuns la capătul unui basm. Un basm? Da, fără îndoială. Pentru că această carte — de o înaltă grafică excelentă, căreia nu l-aș reproșa decît reproducerea în alb-negru, cînd — de fapt — „tonul” însusit al textului cere ca ele să fie în culori! — conține acel avînt verbal inefabil, fiele prozei superioare, care face ca realul istoric — asumat în dubla lui existență: masă de repere și arie de tălcuri — să capete o aură de realitate, un delir de ficțiune înalt semnificativ, o notă de fantastic și senzational. La nivelul gustului estetic și al filozofiei culturale, cartea lui Pavel Chihala mi se pare nu o poveste istorică, ci povestea unui fragment de istorie, adică un basm al spiritului — pentru oamenii serioși.

Ștefan Aug. Doinaș

*) Pavel Chihala: „Sfîrșit și început de ev”, Editura „Eminescu”, 1977.

Neștersă amintire

Faptele de arme ale ostașilor români din timpul primei mari conflagrații mondiale, eroismul lor sublim dovedit cu prisosință pe cîmpurile de bătăie de la Mărășești, Mărăști, Otuz au înscris pagini glorioase în istoria zăcută a luptei pentru integritate teritorială și unitate națională. Din „sîntina” carte unde se află înscrisă gloria României scriitorul Ion Aramă se oprește, în recențul său roman*, asupra fiilor ce evocă începutul războiului pe teritoriul românesc și rezistența eroică, încheiată cu victoria din „trecătoarea de fier” a Otuzului. Cartea derulează, într-un tensionat montaj cinemato-

grafic, evenimentele cuprinse între 27 august 1914 și orele 21.00 — momentul cînd, ca urmare a tratamentului nedrept aplicat românilor din Ardeal, ministrul României la Viena înmîna documentul prin care România se considera în stare de război cu Austro-Ungaria — și 13 august 1917, data contraofensivei de la Otuz. În acest plan romanul revine cronica documentară a războiului, reconstruită cu rîndămintă imaginație epică dar cu precizia ordinilor militare, în care figurile de stil distonează. În grîji pentru veridicitate, autorul citează fragmente din ordinele de front, buletine de informării, dări de seamă, comunicate oficiale, rapoarte, decrete, scrisori, al căror spirit este, apoi, exemplificat cu situații epice concordante.

Scriitorul nu face caracterologii și, de aceea, portretistica este sumară, acuzînd schematicismul. Intenția sa — dacă am citit bine — constă în a sugera cu mijloacele de care dispune, nimbul de eroism ce însoțește acțiunile românilor, de la general la soldat, revelat în jertfa firească pentru cauza sacră. Astfel se comportă Merin și Negreanu, ostași olteni din Regimentul 18 Gorj, prezenți în citeva secvențe ale romanului. Umorul specific, simplitatea gesturilor, rectitudinea morală fac din aceste aparții epice personaje convingătoare și în plan estetic.

Trei personaje se disting în construcția cărții, cel puțin prin spațiul mai mare acordat de autor evoluției lor. Este vorba de căpitanul Crivăț, locotenentul Ionescu și sublocotenentul Popescu. Fiecare beneficiază de o biografie spectaculoasă, menită să sporească dinamismul narațiunii. Primul este ofițer de contrainformații și, în această calitate, urmărește, înainte de război, deconspirarea unei rețele de spionaj germane. Pleacă apoi pe front, cade prizonier, este deportat, evadează dintr-un lagăr de unde nu se putea evada, revine în primele linii și luptă eroic la Otuz, unde este rănit. Locotenentul Ionescu conduce „Apărarea sub apă” reușind, cu armament învechit, să provoace pagube considerabile flotei inamice. Cînd subunitatea sa se desființează, locotenentul marinar urmează un curs rapid de aviație, devenind as al aerului. Sublocotenentul Victor Popescu scapă cu viață dintr-o încercuire fără șansă, se însoare în satul său și, cu ajutorul oamienilor, alcătuește un grup de guerilă, temut de nemții din teritoriul ocupat.

Acestui popor de eroi îi dedică autorul „Trecătoarea de fier”, modest omagiu intru neștersă amintire a trecutului lupte.

Valentin F. Mihăescu

*) Ion Aramă: „Trecătoarea de fier”, Editura Militară, 1976.

Un remarcabil eveniment editorial

Publicate, la începutul secolului nostru (1908), într-un periodic cu circulație restrînsă la cercurile de intelectuali sași din Transilvania „vremii Brecht” (Brecht și-a cerut în schimb sursenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2-3), povestile românești culese de Pauline Schullerus* au trecut — după cum constată Ovidiu Bălcă (istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști,

dar peste hotare ea (culegere) a contribuit cel mai mult, alături de colecția fraților Schott, la cunoașterea povestilor românești. Cu timpul, cu legerea a devenit mereu mai puțin accesibilă, așa încît republicarea ei devenise de multă vreme o acută necesitate științifică. Din acest unghi de vedere se cuvînt, în primul rînd, să apreciem editia pe care ne-o oferă acum Rolf Wilh. Brecht (Frankfurt și-a cerut în schimb sursenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2-3), povestile românești culese de Pauline Schullerus* au trecut — după cum constată Ovidiu Bălcă (istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști,

dar peste hotare ea (culegere) a contribuit cel mai mult, alături de colecția fraților Schott, la cunoașterea povestilor românești. Cu timpul, cu legerea a devenit mereu mai puțin accesibilă, așa încît republicarea ei devenise de multă vreme o acută necesitate științifică. Din acest unghi de vedere se cuvînt, în primul rînd, să apreciem editia pe care ne-o oferă acum Rolf Wilh. Brecht (Frankfurt și-a cerut în schimb sursenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2-3), povestile românești culese de Pauline Schullerus* au trecut — după cum constată Ovidiu Bălcă (istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști,

dar peste hotare ea (culegere) a contribuit cel mai mult, alături de colecția fraților Schott, la cunoașterea povestilor românești. Cu timpul, cu legerea a devenit mereu mai puțin accesibilă, așa încît republicarea ei devenise de multă vreme o acută necesitate științifică. Din acest unghi de vedere se cuvînt, în primul rînd, să apreciem editia pe care ne-o oferă acum Rolf Wilh. Brecht (Frankfurt și-a cerut în schimb sursenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2-3), povestile românești culese de Pauline Schullerus* au trecut — după cum constată Ovidiu Bălcă (istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști,

dar peste hotare ea (culegere) a contribuit cel mai mult, alături de colecția fraților Schott, la cunoașterea povestilor românești. Cu timpul, cu legerea a devenit mereu mai puțin accesibilă, așa încît republicarea ei devenise de multă vreme o acută necesitate științifică. Din acest unghi de vedere se cuvînt, în primul rînd, să apreciem editia pe care ne-o oferă acum Rolf Wilh. Brecht (Frankfurt și-a cerut în schimb sursenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2-3), povestile românești culese de Pauline Schullerus* au trecut — după cum constată Ovidiu Bălcă (istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști,

Adrian Fochi

*) Pauline Schullerus: „Rumänische Volksmärchen aus dem mittlere „Harbachtal”. (Povestii populare românești de pe valea mijlocie a Hirtibacului)”, „Kriterion” Verlag, 1977.

Teatrul și societatea românească

ROMULUS GUGA

Scritorul român

a fost dintotdeauna un patriot, implicându-se direct în destinul poporului său

— Romulus Guga, începem dialogul nostru înainte de a se fi aplezate din nou la brașovean. Festivalul de teatru contemporan, desfășurat aici, a atribuit Teatrului de stat din Iași, Premiul pentru cea mai bună opțiune repertorială, pentru piesa dumneavoastră „Noaptea cabotinelor”. Aplaute și felicitări! Care va fi prima impresie despre acest festival?

— Fără a fi convins că nu mai sunt multe de făcut, cred că această săptămână a teatrului contemporan va constitui împlinirea unei excelente inițiative, pentru că răspunde unei chestiuni de bază. Sintem sau nu contemporani? Este sau nu publicul contemporan cu opțiunile noastre? Și pe urmă, care ne este calitatea artistică în raport cu vocea noastră?

— Calitatea artistică. Iată o sinură sintagmă de care n-ăs dori să o trecem cu vederea.

— Nici nu se poate trece cu vederea, căci n-am mai putea vorbi în cazul acesta de literatură. Iar cum spunea Borges, o literatură are nevoie de o „cenzură” (calitatea artistică zicem noi) ca să nu se transforme într-un discurs. Îmi amintesc acum zece ani, într-un festival desfășurat atunci la București, Dumitru Radu Popescu prin piesa sa „Acești îngeri tristi” deschidea poarta unei lumi imediate, profundă și specifică nouă. Sigur, nu putem fixa începutul unui teatru contemporan românesc, alit de țirziu. Dar o opțiune contemporană este sigur că s-a împlinit atunci.

— În ce se concretizează „împlinirea” dramaturgiei noastre?

— Pe de o parte prin abordarea nedogmatică, nefectivă, neschematică și preconcepțivă conformă realității, a realității în discuție, iar pe de altă parte prin neacceptarea unei concluzii dinainte cunoscută. Sint exemple pentru această afirmație: Balcanii, Marea, Puterea și Adevărul, Berlioz, Alexandru, Radu Dumitru, Iosif Naghibi, Paul Everac, Horia Lovinescu s.a. În general se vorbește de curajul abordării unor întrebări. Cred că mai degrabă există un curaj al răspunsului, chiar dacă el, curajul, nu formează o categorie estetică, dar denotă încrederea în propria unități și conștiințe artistice. Cred că timpul din urmă al literaturii române e drumul de la utilitate la demnitate.

— Să vorbim despre demnitatea artistului din România de azi.

— Scritorul român a fost dintotdeauna un patriot, implicându-se direct în destinul poporului său, popor care, cum bine știți, de-a lungul istoriei sale, a trebuit întotdeauna cu sacrificiul să-și afirme demnitatea. Această realitate istorică, a unei patrii în raport cu imperiile, a devenit esența scriitorului român. De aceea a fi demn, de multe ori s-a confundat cu a te sacrifica împotriva ceasornicului înzestrat din mână sau mână deosebită și înclinate, și care, de cele mai multe ori, nu cîștește și nu aplaudă. În felul acesta scriitorul român a fost și rămâne o luptă permanentă. Opțiunea scriitorului fiind iestirea sa în raza de lumină a conștiinței.

— Să ne oprim aici, în această rază de lumină a conștiinței. Cum se deslușește în ea formarea unui om nou, a unei societăți noi?

— Formându-ne, formăm. Dacă lipsește ceva din contemporanul nostru, cu siguranță lipsește și din scrisul nostru. Artă politică nu înseamnă artă neartistică, cum nimeni nu este păstrătorul formulei unei de împlinire a unui crez. Lastitățile se plutesc nu numai în viață și în artă și în artă, de aceea nu cred într-o artă nepolitică într-o lume eminentemente politică!

— Crezul scriitorului și dramaturgului Romulus Guga?

— Absolut, și, cred, al unei generații. Eu nu mi-am imaginat că as avea vreo obligație de scriitor. Dar după cum am trăit și după ce voim noi tot, cred că scriitorul a devenit pentru mine o obligație de a fi deopotrivă al conștiinței mele și al conștiinței vremii mele. Mi-am imaginat un tablou uriaș ca a lui Mendeliev, în care fiecare scriitor e obligat să descopere acea particulă elementară care dă peste timp imaginea exactă a vremii sale într-un cuvânt, munca noastră înseamnă fixarea unei realități dobândite.

— As dori să-mi vorbiți despre miscarea no-voară a dramaturgiei noastre. Există ea? (unii o nează).

— Se practică curent, acum, multe formule ale practicii curente sociale. Sedita a devenit un gen al artei și nu numai dramatică. Pe urmă, în acest organism al „dezbaterei” elementului și argumentului istoriei și de fapt realitate contemporană. Documentarul, așa cum există, e pur și simplu o secțiune în coloana contemporană, căci spectacolul coboară în sală și se realizează în comun. Ceea ce mă deranjează este faptul că aplauzele, în această artă colectivă, încă de prea multe ori aparțin scenei și nu sălii. Polemica e întotdeauna cu ceea ce nu trebuie să existe în realitate sau cu ceea ce nu trebuie să se repete în istorie, dar și cu ceea ce va trebui să ne reprezinte o dată. De aceea cred că piesa contemporană poate deveni într-o zi istorică.

— În binomul piesă istorică — piesă contemporană, unde interfața actualității?

— În existența creatorului ei. Căci lumea e precum...

— Frumos spus, asta ne aduce minte de cuvintele Bălcescului.

— Bălcescu e sufletul meu în optimism, în vitalitate. Uneori mă întreb cum îndu și iubindu-mă cum de a mai trăi sufletul meu atîdat. Eroul de azi trebuie să justifice neliniștea eroului din-

totdeauna, în împlinire și sacrificiu. El este esența poporului său.

— Prea târziu-vă pentru o întrebare fulger. Ce este teatrul?

— Artă de a învăța colectiv alfabetul lumii.

— Are scena putere?

— Dacă reușește să transforme contradicțiile în fapte neantagonice, să fie mai puțin convențională, schematică, festivă decît viața însăși — și poate! — atunci puterea scenei devine creativă.

— Romulus Guga, spuneți-mi cum priviți dvs. nevoia de eroi?

— Ca anti-standardizare. Cu toată „tristetea” unora, industrializarea artei este încă foarte de departe, iar fabricarea eroilor, aparent cu cuvinte adevărate, provoacă alieții jenanje și fialele vieții noastre. Kitch-ul nu dăruiește pe micul producător. Iar mai nou, sperăm să nu-i asigure nici existența. A te explica prin înduiri, cuvinte eroice și a părași în final patronul scenei, înseamnă a propaga plictisul și anti-teatrul. Este nevoie de contemporani: casabili ca fiind în memoria contemporană, să poată naște mituri și legende, iar omul cu bunăstare, predicator de bine, se uită repede înainte de a cobori cortina. Un univers interior, fără mit și legendă, e o viață fără sens. Sau un pantof, dacă vrei, pornit în lume fără cusătură și cu cuie din lemn.

— Un exemplu?

— Există un saned al trăirii permanente pentru „subzistența eroilor”. Și de multe ani a sosit vremea ca unii eroi să mai lase la pensie. Scena este plină încă de indivizi care judecăți în sine și în raport cu realitatea noastră, sint niște responsabili. Normal. E vorba de eroi.

— Care este datoria primordială a teatrului românesc?

— Datoriți sint mai multe. As pune eu o întrebare. Cînd va fi să ne lichidăm restanțele ca niște cetățeni civilizați și corecți ce sintem?

— Vă gândiți la restanțe...

— Mă gândesc la vremea noastră și la ce vorbeam noi mai înainte despre raportul dintre scriitor și societatea în care trăiește. Ca să folosim un cuvînt mare, Teatrul nu e al nostru, e al strămoșilor noștri, iar locul e această patrie, și persoanele, eforturile și sacrificiile noastre. De aceea, eroii pe care îi aducem pe scenă nu poate fi un esanșon numai. Într-un fel este un așez, un sentiment, un răspuns, dar de cele mai multe ori trebuie să fie o întrebare. Eșanșonul presupune un lucru finit. Eroul este o deschidere. Refuzăm moartea sa într-o piesă contemporană. Dar soarta biologică poate s-o înlocuimă pe cea ideatică? Nu cred. Biologicul își urmează legea sa. Ideile dacă există pot deveni moștenire.

— Romulus Guga, peste oamenii de teatru din România putem spune că a dat cea mai mînoasă și plină de festivaluri. Fenomenul e fără precedent în noi, fiind totodată unicul în lume. Cel puțin din cîte cunosc.

— Laudele se cuvînt ATM-ul, forurilor locale de partid și de stat. Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Căci este nevoie să avem un dialog permanent pe tema piesei pentru tineț, a comediei, a piesei istorice și poate într-un tot — aproape de festivalul de teatru contemporan, edita vităre — în festivalul de teatru contemporan. Premiile nu au nici o importanță, cum n-au avut niciodată. Important este ce se petrece pe scenă și la masa colocoților, adică în acel proces cinstit și corect al perfecționării. Nu mai sintem singuri pe lume de vreo două mii de ani. Și este stupid să crezi că poți produce dramaturgie exclusiv la masa de lucru.

— Cum vedeți dezbata în dramaturgie?

— Aștept un festival al debuturilor (dramaturg, regizor, actor). Greu de făcut, dar foarte util pentru sufletul și mintea noastră. Debutul înseamnă și înnoirea celor care au debutat mai demult. Așa cum înnoieră o vîie și un băiat la capătul său înseamnă o limită de depășit.

— Am să vă propun un cuvînt: experiment.

— Înteleg în înșasi natura artei. Dinamica nu este numai a vieții, este a artei. Lumea reconstruită este lumea dinamică, în care se naște și se moare deopotrivă, dar poate mai super, căci creatorul este un om și nu o notine. Experimentul este necesar și neliepat. Atît doar că el trebuie să fie al artei și nu al noianet. În rest toate bune.

— Romulus Guga, este necesar ca piesa de teatru să fie tipărită?

— Teatrul e necesar să fie publicat precum o literatură bună. Dacă e literatură. Căci, el, teatrul, este arta regină. Artă vechilor noștri părinți. Teatrul antic era deopotrivă poezie, proză, arit, publică. Mai apoi, au început să alteze să fie asemenea, Homer este o lungă piesă de teatru în care există toate.

Scritorul ține trebuie să învețe meseria, deopotrivă cu cei care au depășit de mult bariera tineretii. Dorind o democratizare reală a vieții noastre culturale e necesar să ne implicăm responsabil și cu hotărîre în tot ceea ce facem. Dramaturgia noastră are reușite certe. Dar nu cred că decenții care urmează, va fi cu hotărîre al dramaturgiei, așa cum un stimat coleg nu gresa cînd a fost convins că decențul al VIII-lea va fi al romanului.

DAN TĂRCHILĂ

De la filosofia vremurilor la filosofia prezentului

— Sîmte Dan Tărchilă, în răstimp de o săptămîni, văd pentru a treia oară la Biblioteca Academiei. Îngăduiți-mi să cred că tocmai înțelegi o documentare. Pe cînd piesa?

— Într-adevăr, lucrul pentru anul teatral următor la două piese, ambele legate de 1918. Una se referă la evenimentul tragic al impusării muncitorilor, la 13 decembrie 1918. Piesa mi-a fost cerută de Direcția artelor instituțiilor de spectacole, pentru Teatrul „Nottara”. Cealaltă o scriu pentru teatrul din Baia Mare, care mi-a propus să evoc figura lui Vasile Luca. A fost un luptător din partea locului care a pătimit, a fost și închis, dar și-a văzut visul împlinit, Unirea Transilvaniei cu țara.

— Ce înseamnă pentru dv. comanda socială?

— De fapt toate piesele mele istorice au fost legate de un eveniment anumit, și chiar cerute, de către un teatru. Io, Mircea Voievod am scris-o la dorința teatrului din Constanța. Teatrul nu se amestecă în scrierile mele. Eu, de altfel, sint destul de izolat. N-am avut dificultăți cu piesele. Ca și cu Marea soldat. Tot teatrul din Constanța mi l-a cerut. Acum, piesa cu 13 decembrie o scriu la aniversarea celor 80 de ani de la eveniment.

— Faptul că scrieți pentru momentele aniversare nu vă creează o stare de presiune, față de care opțiunile dv. sînt și mai ale contur?

— Îmi selectez aceste comenzi. În cariera mea am deseri propuneri de la teatre, dar dintre ele accept pe cea care corespunde cel mai mult intențiilor mele.

— Cu alte cuvînte, veniți și dv. în întâmpinare.

— Aleg, de obicei, acele subiecte din istorie care ridică probleme mai profunde de filosofie a istoriei, tîndu-mă la acelea care ar necesita o simplă evocare. Io, Mircea Voievod m-a atras capacitatea diplomatică a voievodului, foarte interesantă pentru noi românii. În Marea lui Vlad Tepeș m-a preocupat ideea luptei cu orice preț pentru apărarea țării. De altfel, ideea e formulată în piesă. Vlad spune: „Nu trebuie să luptăm oricum și oricînd, și fără speranța de a cîștiga totdeauna bătăliile. Intre victorie și înfrîngere, noi am pus altceva, mai presus de amîndouă: lupta însăși. Aici e taina. Singura noastră șană de a supraviețui este să murim apărîndu-ne”. În Marea soldat m-a atras jertfa neprecupețită a țărânului român.

— Feul acesta de a răspunde solicitării teatrului nu comportă un risc, un risc de ordin estetic?

— Riscul ar fi dacă aș primi fără discernămint orice propunere care mi se face. Nu scriu piesa pentru că mi-a fost cerută, ci pentru că doresc s-o scriu. Tîndu-mă în ordine asimilată, indiferent dacă aș fi primit sau nu propunerea teat-

trului din Constanța eu am convingerea că tot așa fi scris Io, Mircea Voievod. Am în preocupările mele cîteva teme, chiar cîteva figuri de vîrtoze despre care doresc să scriu. Așa s-a întîmplat cu Vlad Tepeș numai că l-am terminat în momentul în care s-au sărbătorit 500 de ani de la moartea lui. O scriu de mult. Am scris și proză pe această temă.

— La masa dv. de lucru își așteaptă rîndul și lucrări a căror producere scenică să nu fie legată de o dată anumă?

— De aproape zece ani de zile scriu despre Neagoe Basarab și despre Manole. Piesa se va intitula Zidarul și va continua acțiunea de acolo de unde a fost lăsată de baladă.

— Ca om care a condus o instituție teatrală, bănuiesc că nu vă e greu să cunoașteți importanța legăturii directe dintre dramaturg și scenă.

— De fapt, prima mea piesă a obținut un premiu, la un concurs, în 1959, cu ocazia aniversării a 15 ani de la Eliberare. Apoi Teatrul Mic mi-a propus o piesă „mare” plecînd de la „Gara mică”. (Așa se cheama lucrarea premiată). Momentul era legat de sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea partidului nostru comunist. Am scris „Marea fluviu își adună apele”. Dar subiectul acestei piese îl aveam dinainte. Propunerea a venit pe o temă dragă mie.

— Să trecem acum la o altă problemă. Considerăm, de pildă, cel nimbul evocare este, cel mai potrivit în prezentarea unui eveniment istoric?

— Eu am acest „păcat”, de a îmbrăca evenimentul în aureole, dar am avut deseori prilejul de a constata că asemenea piese nu au rămas legate numai de eveniment. Ele s-au jucat și după aceea.

— Ce gândiți despre public, despre spectatori?

— Spectatorii noștri manifestă fată de evenimentul istoric, cu condiția ca evenimentul să nu rămîmă o simplă evocare istorică. Spectatorul nu se mai mulțumește numai cu o panoramă de costume frumoase sau de declarații. Nu-l mai interesează nici o lecție dată pe scenă. Am constatat că spectatorul nostru caută în piesa istorică ceva mai mult, o explicație a propriilor sentimente patriotice, acel resort intim al istoriei care a făcut posibil un eveniment sau altul. Legat tot de această idee, am constatat că publicul nostru contemporan nu mai răspunde sentimental la un dialog dramatic într-un stil vechi, cronicleasc. Dimpotrivă, e mult mai sensibil la o vorbire aproape contemporană, precum și la un mod de gîndire contemporan, pe care oricum sintem tentați, și trebuie, să-l atribuim personalităților istorice, pentru a le înțelege.

— Nu credeți dv. că dramaturgul român e obligat să încerce modalități noi de a scrie teatrul istoric?

— Cred că e necesar să folosim și stiluri neincercate la noi. Așa cum a și început Marin Sorescu. Răscăla mi-a plăcut tocmai pentru că e un teatru nou la noi. Viziunea lui istorică pe gen de parodie mi s-a părut interesantă. Nu sint însă de acord cu acei critici care sint gata să promoveze un singur gen de teatru istoric, excludîndu-le pe celelalte, sau încurajînd numai experimentele. Eu scriu teatru istoric așa cum îl scriu. Nu am abordat alt stil, deși cred că nici eu nu am rămas la teatrul istoric clasic.

— Cître ce vă îndreptați?

— Un pas valoric s-ar putea face prin teatrul istoric document, de care dramaturgia noastră duce lipsă. Dar pentru aceasta trebuie să abordeze subiecte care să fie foarte bine cunoscute în istorie și pentru care să nu mai inventăm.

— Se plece considerări dv. că vă reprezintă ca dramaturg?

— Ar fi dori să le, Mircea Voievod și, poate, Marea lui Vlad Tepeș.

— Ce dramaturgi români din aceeași generație sînt pe placul dumneavoastră?

— Horia Lovinescu a scris cîteva capodopere: „Și eu am fost în Arcadia”, „Petru Rareș”, „Evecar, pentru piesele: „Un fluture pe lampă” și „Camera de alături”. Paul Anghel, pentru „Săptămîna patimilor”, D. R. Popescu, pentru „Acești îngeri tristi”, Mircea Radu Iacoban, pentru „Simbătă la Veritas”. Eu am o anumită formație. Îmi plac lucrurile foarte clare.

— Clare?

— Clar, nu didactic.

— Dintre tineri?

— Leonida Teodorescu e un bun dialoghist. Paul Cornel Chitic... mi-a plăcut piesa lui „Cronica personală a lui Laonic”.

Convorbiri realizate de Ioan Lazăr

Lecturi și sisteme

Urmare din pag. 1

Criticul nu poate fi nici tînar, dar nici bătrîn, „osificat, capabil să dea doar sfaturi și să ofere puncte de vedere care nu se mai sincronizează cu gustul și orizontul informațional dintr-o anumită epocă”.

De acord cu aceste propoziții generale și îndeeobi cu concluzia lui Romul Munteanu („Expus adesea unor acte de ingratitude sau umilință, criticul de vocație este un misionar al epocii sale, un propagator reflexibil, nemilos al valorilor literare autentice”), critica va constata că în practică nu sint uși de atîns. Întrebările care se nasc sint acestea: Cînd se poate spune că un critic care e o personalitate începe să emită puncte de vedere anacronice? Cînd și cine modifică gustul și orizontul informațional într-o epocă? Dacă orice exercițiu critic este „datat în mod inexorabil”, mai poate un critic înfrunta timpul, altfel decît dacă e trecut într-o istorie a literaturii? Este posibil ca orice critic „de valoare reală” să nu mai fie actual și este cu puțină ca judecățile unui astfel de critic, în viață, să se alieneze o contemporaneitate? Noi credem, dimpotrivă, că marii critici întră în sfera permanenței unei culturi, și ei anticipează ce e nou și viabil într-o cultură și că orizontul informațional al oricărei epoci nu-l poate exclude sub pretext de gust. Se supun modelului născut dintr-o personalitate, perisabili prin definiție și care dispar odată cu un anumit gust, etemer. Am putea da exemple numeroase, dar ne oprim la unul singur, citat de Romul Munteanu însuși din istoria criticii literare de René Wellek, privitor la filozofia și critica literară americană postbelică. Caracterizînd demersul critic adapat de Kenneth Burke, Wellek, observă Romul Munteanu, „vizează o situație cu o rază de extensie mult mai mare”: „Critica literară ca judecată dispăre complet: nu se mai poate face nici o distincție între o operă fără valoare și opera lui Shakespeare. Deosebirea dintre literatură și viață, operă și acțiune este abolită. Schemele, ierarhizările, lucrările birocratice ale lui Burke nu au nimic de-a face cu literatura”. De altfel, în masiva sa lucrare în patru volume, Wellek nu realizează decît un decupaj: „Spațiul preferențial explorat rămîne cel occidental, dar și aici referințele la critica spaniolă sint extrem de sumare. În felul acesta, o serie de

critici și istorici literari mediocri din unele țări occidentale, intră în acest decupaj preferențial, în vreme ce marile personalități din gîndirea criticii din sud-estul Europei sint absente”.

În interesantul său volum, Romul Munteanu o scoală, tîndu-mă la „arbitrii lui Lautreamont” (citînd nu mai puțin de 22 de autori de studii despre acest scriitor), proza lui Kafka, proza lui Dino Buzzati (al cărui Segreto del Bosco Vecchio putea fi comparat cu Nopțile de Sinziene de Mihail Sadoveanu), romanele lui Evelyn Witton, studiile lui Paul Hazard și ale lui Werner Kraus de literatură comparată, Bertold Brecht și premisele teoretice ale teatrului epic. Avem a face desigur cu niște opțiuni estetice și deci cu niște valorificări sau revalorificări de care (mai ales în cazul lui Paul Hazard despre care scria în Permanențe franceze Bazil Munteanu) luăm act în chip plăcut. Romul Munteanu face astăzi la noi ceea ce în trecut au făcut Paul Zarioppol sau Mihai Ralea.

Importante pentru definirea stilului critic al lui Romul Munteanu sint cele trei articole despre Eminescu (12 p.), Lucian Blaga (28 p.) și George Bacovia (7 p.). Ceea ce trebuie recunoscut aici autorului este perfectă sa originalitate, articolele neavînd nici un contact cu studiile critice anterioare românești despre acești poeți, beneficiind însă și nu numai în cazul lui Bacovia) de psihanaliza intuitivă a elementelor întreprinse de Gaston Bachelard în eseurile sale Psychanalyse du feu (1937), L'Air et les rêves (1940), L'Air et les songes (1942), La Terre et les rêveries du repos (1945) și în Poeti-cue de l'espace (1958).

Ce ne spune Romul Munteanu în Eminescu și eternitatea discursului liric? Că realitatea eminesciană esențială este vitală în stare de veghe, că Eminescu e un poet al „privirii neiertătoare” cu dispoziția de a voala realitatea sau a-i smulge masca, un poet al situațiilor limită, vînzînd existența mai mult sub latura tragicului și la care spațiul și timpul au o coloratură afectivă, vidul fiind angosant, iar natura — spațiu protector, securizant. Demersul său liric inițial a fost „indecidabil”, dar a sfîrșit prin a crea un discurs etern, sincron cu epoca și cu toate timpurile. Obiecții: într-un articol atît de scurt sint prea puține referințe la opera capitală și prea multe citate din poezie, juvenile (Patria vieții e numai prezentul) sau de

importantă redusă (în van căta-vești... O stîngă-se a vieții... ecou din Moise de Vigny); Eminescu e un romantic, dar cu tendințe spre clasicism în poemele fundamentale, ca de exemplu în Glossa.

Ce afirmă din Fetele pozente lui Lucian Blaga? Că poezia lui Blaga se zbate între cunoaștere și mister, între cuvîntul semnificativ și tăcerea „indecidabilă” (arbitrar, relativ sau „cum spunem mai frumos de anumită vreme, indecidabil”). Observăm însă un transfer al unui cod de semne în alt cod, transparent și în același timp opacitate. Din psihanaliza elementelor rezultă că la Blaga apa e semnul purității (a-celula fiind puritatea maximă). Aerul (în ipostaza de vînt) amenință, prevestește, distruge, nu delectează reverii optimiste. Focul era raza semantică cea mai redusă, dă naștere la o căldură interioră sau la o stare de febră, pămîntul pune pe om în dubla sa ipostază de existență, ca spirit și materie, esență și formă, durată și trecere. Elanul dionisiac al poeziei e o tentativă de străpungere a unei situații limită. Arheolog al sentimentelor, Blaga, fortează adîncimi unde stările existențiale se interfează și sint percepute la același nivel de asumare a condiției umane. În sfîrșit, Blaga practică un gen specific de conceptism bazat pe asocierea unor termeni cu sensuri îndepărtate, rămînzînd inteligibil ca poezii baroci și expresioniste („ca niște limbi de foc eu brațele-mi întînd”). Obiecții: nu se disting etapele creației lui Blaga, nici măcar poezii anumite de cel postum, analiza debutînd cu ultimele poeme și revenind apoi la primele.

O interpretare bachelardiană a poeziei lui Bacovia, în fine, este exact ceea ce spune titlul. Pornind de la afirmația lui Bachelard din L'Air et les rêves („noi credem că în domeniul imaginației este posibil să fie fixată o lege a celor patru elemente care clasifică diversele imaginații materiale, urmind ca ele să fie atase fociului, aerului, apei și pămîntului”), Romul Munteanu susține că în poezia lui Bacovia apa definește rolul dominant în ipostazele de ploaie, lacrimi, burnită, ceață, gheață și ninsoare, fiind venită din cer... „un plîns cosmic revărsat asupra individului solitar”. În concluzie, „adept al enunțului poetic ascetic, lipsit de ornamente excesive, Bacovia realizează o poezie a elementelor, bazată pe o retorică simplă”, fiind unul dintre cei mai originali și durabili poeți simbolizatori din Europa”.

Deși puține și de mică întîndere, aceste trei studii dau lui Romul Munteanu un profil distinct în critica românească de astăzi.

cariatida

nicolae dan fruntelată

Tînar, cu iernile pe umăr

Tînar treceam, era o vîntoare
De umbre fragede și de ninsoare
În ochii lumii începem să murim
Tînar trecînd, cu iernile pe umăr

O, am văzut atunci iniția oară
Cum s-așeză pămîntul în țară
Zidite-n cornul apelor cuminți
Ca o strigare de către părinți

O, am privit pînă s-a adunat
Îstoria pe-un deal îndelungat
Și sat, un nume, un mormînt, un rîu
Un din zăpădă răsărise griu

Eram în toate, lîmpeze și tînar
Cînd mă-nțorceam cu iernile pe umăr.

Apărare

În apărarea noastră ce putem aduce?
Poate pămîntul nins la sărbători
Stea aburită de răsufierea fiarelor
Blinde, dormind lîngă flori
Poate izvoarele neîntinute de nume
Drumurile de țară care ne leagă
Alteceva decît case și griu
Căii scîdpoși din moreea vîntoară
A ucigașilor fără de friu
Puțin putem aduce, prea puțin
Cumpănă spre pedepșă se-nclina
Lumea, un bon fias pare-o fi
Și o parte și cealaltă, tot vină,

Cîntecul meu, strigăt devii
Fără ecou, cînd începem
Să ne mutăm în copii

Răspuns

Aș vrea să-mpart cu tine
Pămîntul meu de vise
Tu care doar întrebă
Umil și fals, cu ură
La porțile închise
Poporul meu de păduri
Etern nomad în sud
Zidurile din iarbă
Cu căpriori de greieri
Prin care viu-m aduc
Aș vrea să-mpart cu tine
Și noaptea și lumina
Și dragostea orbește
În singe năvălind
La vamă stai de pururi
Poruncă sau cerșind
Pe ochii tăi întreabă
Ca două stele-odinci
Dar fără de contururi
De-ăș împărți măcar
Și tot mi-ar fi de-ajuns
Dar tu, otrăvit pură
Acoperi lîngă totul
Acesta e răspunsul
E singurul răspuns

Incendiată, urma ta

Incendiată, urma ta-n decembrie
Ca un soare pe zăpădă ucis
Departate de păduri, prea departe,
Fără fugită din vis

Sunet palid, căuțind fără speranță
Porțile tainei străluminind
Pierdută, urma ta-n decembrie
Din alt an care-a fost, din alt gînd

Întîia noapte de iarnă

Noaptea, respirăm în flori,
albe flori
Lumea pleacă la o nunță
și tîndră și cărmîntă
Ca un gînd care învie
nebur, în copilărie

Ninge, mamă, noaptea asta
Prima dată de cînd sint
Îmi pun tîmpla la pămînt
Clopot de zăpezi să-mi fie
Să fiu singur cînd le spun
Ochilor amențori
Trist privești în casa noastră
Lacrimi de lupi călători
Pe cîmpii ce sint ori nu
Noaptea respirăm în flori
albe flori

Să zicem că nu-i toamnă

Hai să greșim, să zicem că nu-i toamnă
Că drumurile nu mai trec prin noi
Ca niște căi ferate ruginite
Ca niște lungi coloane de nori

Să zicem că e opt întotdeauna
În lume ceasurile că nu sint
Mărgălitind bezmetic în afară
Și numărînd pămîntul pe pămînt

Să zicem că s-a pus deodată totul
Și ne-a rămas tăcerea s-o-mpărțim
Că nu mai e acum nimic pe lume
Să spună cînd, și-nume cit, greșim

Prin săli de iarbă

Prin săli de iarbă umbli caii muți
Copilăria mea, prin săli de iarbă
Subțire și sălbatică-nflorind
Din jînduirea drumului prea albă

Nu vine nici un sunet pin-la noi
Te-opleci lumina apoi s-o săruți
Dar ea nu e, ea fulgerul o fost.
Prin săli de iarbă umbli caii muți

MARIANA FILIMON

Poeții spun...

Poeții spun cu sufletul lor
ȚARA
și mpodobesc silabele în rime
de sărbători cind brazii intră-n case
improbabili în stele carpatine,
poeții spun cu singele lor
ȚARA
și mpodobesc silabe în iubire
de sărbători cind clipa e o lume
de dreptă rodnicie și cinstire,
pe lebede-n contur neîntrerupt
de sărbători poezii-naltă
culorilor din care s-au născut.

MARIN LUPȘANU

Eminescu

Au înflorit teii în satul străbun
dacă mi-ai trage singele la rindea
aș podidi mormintul de parfum.
Un timpilar din cei care au făcut
ucenicia la zei
și-n tinerețea-i depărtată a-nțemeiat catarog,
de v-ar face o casă din oasele mele
ar învățării și dăruia pi-n stele.
Un timpilar, un dulgher așadar
din inima-mi umbră vă poate meșteșugi
o laedă de zestre și dar.
In schimb orice timpilar, un lemnar oarecare
poate croi, de-i nevoie, un picior de lemn
din privirea-mi viguroasă cît o roză de soare.
Au înflorit teii în valea străbună,
imiezmată inima-mi se-naltă din pămînt
ca-n nopțile de vară luna plină.

MIHAI ADRIAN ERES

Acum învinge doar cel care-i mai bun

De mult nu mai ninge cu pietre, prieteni,
de mult soarele nostru-i mai bun,
de mult să acuzi prin istorie
pentru că acum învinge
doar cel care-i mai bun.
Țărânu nu se mai teme de toamnă, de iarnă
pentru că nu mai ninge cumplit.
Chiar de mai ninge în cite-o noapte,
fii sigur, oisțea carului cu fulgi
nu s-a rupt,
ninge pentru că trebuie să ningă
peste statuile din pieșe,
peste pămîntul care și-acum mai
mireasă a singe,
ninge-n istorie,
și noi nu ne temem, adevărul
nu va fi nicicînd ascuns
chiar dacă unghi ne doare
pentru că noi n-avem nevoie
de lauda deșartă
pentru că griul se înaltă
atita vreme cit nu mai ninge cu
pietre-n istorie...

Plenara Consiliului Uniunii scriitorilor

Vineri, 10 martie 1978, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi: Informare asupra activității Uniunii Scriitorilor pe perioada începutului de an 1978; Aprobarea planului de activități cu caracter intern și extern, ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1978; Dare de seamă asupra activității Comisiei de cenzori a Uniunii Scriitorilor pe perioada iunie 1977-martie 1978; Ratificarea primirii de noi membri în Uniunea Scriitorilor și a titularizării unor membri stagiați, pe baza raportului făcut de Comisia de validare a Uniunii; Diverse.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi au luat cuvîntul scriitorii: Teodor Balș, Alexandru Balaci, Alexandru Andrițoiu, Aurel Rău, Romulus Guga, Dan Desliu, Eugen Barbu, Nikolaus Berwanger, Mircea Tomus, Galfalvi Zolt, Traian Iancu, Constantin Chirăță, Ion Horea, Ov. S. Crohmă-

ALEXANDRU BRAD

Inscripție

pe un lung drum de țară

De-atit amar peste răbdarea lor
Din rădăcini și oasele mă dor,
Mă luminează noaptea și mă strigă
Cu foame de pămînt și mămăligă,
Cu singele ce-a ars țării buza -
Toți răstigniți intru Domnul Cuzo
Și intru venicia lor și-a țării,
Niciind muncii de gindu-instrăinării,
De glorie zidită-n altă parte,
Ci doar de viață liberă și moarte
Primută-n față înțelept, ce nu e
De cit pămîntului din ei statuie:
Țărâni țării necălțitei de-aici,
Tot neamul meu de cioareci și opinci
Care ne-a fost, și e, și-o să mai fie
Și semn de rod și drum în venicie.

LIDIA STĂNILOAE

lancu

Tot potrivindu-și soarele pe umăr
stincos, te-așteaptă munții și trasor
cum trec prin cețurile fără număr
și fluierul il scoți de la șerpăr.
Cu moții-n rînd pornit-au să se bată.
Nu te-au uitat de fel, Mărite Crai,
al ler și-acum ca-n vremea de-altădată
cind domni din hîntea pogorai.

Cinezi cu noi, venit de peste vreme,
te depărtezi plutind către povești,
ne-vești, ne 'ncevești, țăr' n a tema.
Ci vino, cîntărea să-ți privești.

EMILIAN MARCU

Negru Vodă

Iveriu-aprins de candelă de se
Biserica un ochi crescind în ceată
Cind oasele lui Negru Vodă pling
Și se arată-n cer, se-arată-n dimineață.

Pe riul Argeș tras încet din munți
De herghelii cu ochi de roșu gri
Cind oasele lui Negru Vodă cîntă
Și sint de ceară lacrimile-n mie.

Iveriu-aprins de candelă de se
Se sparge-n munți icona tutelară
Cind oasele lui Negru Vodă rid
Și zeu-și bate cuie-n rîni să moară.

Pe riul Argeș răstignit pe văi
Biserica se-aude respirînd suavă
Cind oasele lui Negru Vodă sint
Fluieru reci și cînteca de slavă.

Cugetînd, am ieșit din biserică. Acuma
abia, aici afară la lărgime, moldovenii
au avut ce vedea. O vreme, cit a în-
călecat despotul, în tubutul tunurilor,
muschetelor și aclamatoriilor multimi,
n-am văzut nimic, dar cînd mi s-a luat ceața
de pe ochi, m-a înfiorat marea-i priveliște.
Părea că, pe lîngă poporul venit de departe,
ocle aproape douăzeci de mil de case ale Su-
cevei își vărsaseră toți locuitorii pe întens
albul asternut de nea ce acoperea vâlca și
coastele dimprejur. Îți întineai orînduie îți
aruncau privirile. Copii, femei, bărbați în pu-
tere, sau moșnegi, furnicau în strale sărbăto-
rești, care de care mai frumoase, mai măiestru
cuscute, încreind rîndurile dese ale breslelor,
fiecare cu steagurile și starostii lor în frunte,
toată omenirea aceea curgea spre cortegiul
nostru ce se pruse în mișcare. Îți deschidea
12 diaconi zdraveni, ducînd pe umeri racla
sfîntului Ioan Noi în surul căreia se topea
lăsa să trăiască de capul lor și scutiți de orice
de aproape de alți diaconi, nu mai puțin vișoși,
ce purtau în lectici înalta preoțime constrînsă
de vîrstă, boli sau importanța cinului să umble
astfel. Păstoriilor celor citeva sute de biserici,
mănăstiri, schituri și metocuri, mari și mici ale
Moldovei, singhelii, protosinghelii, tînenii,
arhimandriții, arhierii — cîți se încumetau să
meargă pe jos în oșdăjile lor de ceremonie —
erau strimtorati și oarecum străjuți pe mar-
gini de straturile dese ale călugărilor, paslilor
și protopaslilor ce cîntau, cred, fiindcă în tu-
netul aclamatoriilor nu-i auzeam, dar vedeam
bine norii de aburi ce leseau într-una pe riuri.
Despărțiți de steaguri, veneam noi, copiii de
casă, slujitorimea, apoi despotul, boierii de
Stat, dregătorii, curtea, toți călări pe cai buni,
strănci împodobii, mulți, mai ales cei arăbești,
cu pătură de lîmă lungi pînă în pămînt, urmați
de rîndurile dese ale mercenarilor împlotoși,
inzăuați, cu armele mai lucitoare ca stelele.
Spre noi, deci, părăsindu-și săniile ce-i adu-
seseră, tarabele la care băuseră, seu fociurile
la care se încălziseră, curgeau și se înghesuiau
zecile de mil de popoveni, doritori să vadă, să
audă, să își aclame noul domn. Oamenii în-
dușese petrecerile, spectacolele, fastul — cuve-
nite momente de odihnă — iubesc schimbările
neprevăzute, acestea atîtă voință, iar nouătea
ne face să sperăm în îmbunătățiri ale existen-
ței. Meșterii strigau asurzitor fără conținere,
copiii se cățărau pe umerii bărbaților, multe

Șerbon Rusu Arbore:
„Mihai Viteazul”

mulțimi își ridicau pumni spre noi, iar noi, noi
toți cei înconjuțați de pădurea aceea de ca-
pete, miini înaltă, căciuli aruncate în aer,
aveam, începînd cu despotul, lacrimi în ochi,
lacrimi ce înghetau repede pe obraji, în bebi,
sau în colturile buzelor noastre, ce voiau dar,
cum zic, înclinate de asemenea înexprimabil
simțămîntu ne reuseau să zîmbească. Toți, sau
cel puțin eu, așteptam urmarea, sfîrșitul, poate
al serbării sau poate al tuturor schimbărilor,
zoutăților — să spun a mai bine și mai rău —
zoutățile de prezentă despotului, prevestite așa cum
forțile prevestesc fructul, dar acestea cum s-a
vădit cu timpul, nefecutate de voință și ac-
țione, arse de vînturile neputinței n-au mai
rodit niciodată. Atunci însă, în ce privește
scrierea a intră în viață, fiindcă, mărînd în-
semnătatea zilei, despotul chemase la căutare
curtenii din cele 12 județe ale Țării de Sus.
Înștraiți pe steaguri, cam 10 000 de nobili de
toate stările, călări și în arme, ei cu oamenii
lor ne așteptau pe întinsura Mirăușilor. Joc
drept ca masa mărîni pe o parte de casele
orășului, pe alta de dealurile povîrnice, pînă
dincolo de cetate în apa Sucevei. Despotul în-
sotit de marele vornic Moțoc și hatmanul Tom-
sa, s-au desprins din convoi. Pe rînd, vizibil
neliniștit, curtenii au ieșit în vileag, întimpli-
nindu-i după datină și-au rotit căli, și-au
aplecat armele și și-au zornăit pîntecii în fața
măriei sale, semn că au răspuns cuvioșii cer-
cetării, fiecare după cum era înscris. Despotul,
cu mina la inimă, s-a închinat lor multumî-
ndu-le, apoi — semn că-i acceptase — a ados
pe voinicii de steaguri în suita sa.

La capătul obiturilor, pe drumul ce venim
din Baia peste stîni și-a coborât a podu ce
acelasi nume, drum în întregime asternut cu
pinză roș-albastră, culorile flămării personale
a despotului, aceluia i-au tăiat calea gloate de

spre semeț întreitele

nicolae crișan

Țărâni: senini, curățel, ciobani mare parte, ju-
decînd după cuspe, cate și sarici, alți pădu-
reni mai crunți la statură, îmbrăcați în cabane
de jderi, bunde de dihor sau în cafane
tărești de plapomă. Erau moșii — nume fără
legătură cu vîrstă — adică Statul ales de
comunitățile a trei ținuturi libere — Cîmpu-
lungul, Vrancea și Tigheciul. Veniseră la so-
meală cu mîria sa. Conform unor privilegii
mai vechi decît descalcarea țării, se înfățisau
la fiecare nouă domnie, oferind o sumă de
bani plată a neatîrnării întregului ținut — ei li
numeau „țară” — care sumă odată admisă și
lăsa să trăiască de capul lor și scutiți de orice
altă dare. Starostii ziseilor ținuturi au ingenun-
chiat și au sîrutat dreapta proaspătului domn
Ioan, dintre ei primul grînd staroste cîmpu-
lungenilor.

Măria ta să ne trăiești intru mulți ani.
Dumnezeu să te ocotoască, să-ți dea sănătate,
putere și mintea cea bună cu mîria ta să n-
ocrotești pe noi, credincioșii tăi. Țara Cîmpu-
lungului, mîria ta, e bogată, dar oamenii nos-
trii is săraci. Locuim munți frumoși, în 15 sate
răspîșite și strimtorate în toate, în afară de
credința în uralele multimilor. Erau acestea, so-
cotind și pe cele de la țesura din biserică, al
doilea rînd; de cel de-al treilea și ultimul, am
avut parte jos la apa Sucevei, unde — gerul
aspru neîngăduind muzicanților să cînte — am
ajuns nu țirze vreme. Cortegiul nostru, făr-
mînd sub coatele calilor rîsul covor roș-albas-
tru, întărit de frig ca stîcra, a coborît repede
pe mal între corturile mărețe ridicate acolo
încă din ajun. Dar cum multimile degerau și
ele, mai ales grămizile de pelegrii ologi sau
altele de năpăstuiți ce își așteptau rîndul și sal-
varea, au început să strigă: „Măria ta, mîria
de minuni, nici despotul, nici preoții nu le-au
folosit. Ne-am demorțit cumva descăleciind.
După ce am ascultat slujba sfîntirii apelor, în-
tregul alai a încălecat, rînduindu-se în formații
dînaite stabilite. Despotul la lungime de mal
departare de boierii și dregătorii săi, oastea
curtenilor în cap cu mercenarii înconjurîndu-l
în trei laturi. Înaltii ierarhi — și episcopul
Lusinius, și protosul Hagopica descins din lec-
tică, toți cei ce, deși în forme deosebite, cre-
deau în același botez — s-au apropiat de mîria
sa, Mitropolitul Grigore, multuși stîpocul în
vechea căldură de aramă a vovoezilor noștri,
urmat de celalți arhierii, ne-au stropit bogat
de trei ori cu și mai vechea apă sfîntă a Su-
cevei, în picurii căreia s-au aprins deodată zeci
de mici curcubeie. Umilită de apariția lor, mi-
raculoasă, lumea a izbucnit în aclamații asu-
zitoare, au detunat din noi tunurile, ba, înfă-
cărâți de tunul, s-au încumetat și muzicanții
să cînte.

Mi se părea că lungile clipe de exaltare parcă
ne scotea dincolo de noi, în amestecul asemeni
bucuriile diverse într-un singur zeu și în in-
tor — simțiri unificate — ca un balsam ame-
tor. Despotul și-a împintecat calul iesind mai
în față. Tremura. Nu de frig — eu îl îmbră-
casem sub platoșe cu pieptare tăleșate de pla-
pomă iar în cap, sub coroană, îl lăsesem pas-
mală roș de lîmă — ci, presupun, scuturat de
zisele simțiri comune. De citeva ori și-a des-
chis gura dar n-a putut vorbi, și-a înaltat do-
bratul drept și atunci larma și vîntul s-au
întelit. Ca să-l scoată din starea asta, s-au
poate înmănat de frământul mercenarilor, ma-
rele stonice Andreco și-a tras sabia din teacă
dînd, conform înțelegerii, semn de începere a
festivităților militare. Ridea Andreco fericit

orice curtean ajuns de tînar la mari demnități
și a murit așa fericit fără să își dea seama că
moare, alți de rapid s-a întîmplat „totul.”
spate, halebarda unui mercenar din halia Cî-
nelui Corsican i-a fulgerat în gît, răsturnî-
ndu-l din sa, simultan Ioachim Jean Velley,
ciinele, i-a înfundat cu o mișcare scurtă, necru-
țătoare, junghierul sub înghîțtoare, adine pînă
în mîner.

Abia atunci sîracul Andreco s-a prăbșit,
rîzind încă deși singele îi năboise — sinistre
mustăți — pe garda junghierului ucigas, Rous-
sel-Luppoica, l-a călcat apoi primul sub coatele
calului său frizian, urmat de frate-său, Chiorul,
după care toți mercenarii nemii, împintîndu-și
caii, și strigînd „Hoch soll-er leben!” (să tră-
iască mulți ani) au trecut înclinîndu-și baidele
prin fața despotului. Polonezii lui pan Pia-
soeky au ocolit ce-i drept zăreanta insingera
din zăpadă, nu și halduci căpitanului Anton
Szekely care, venind din stînga, nu aveau cum
li ferî decît strîind rîndurile. Cit despre ai
noștri, alde nănașul meu logofătul Ion Moghîlă
sau hatmanul Tomșa, aflați muli în dreapta, fie
că nu observaseră omorul, fie că — dumnezeu
să mă lerte dacă păcătulesc — erau înțeleși cu
ucigașii, într-afii nu i-au dat nici o atenție,
prînsi mai degrabă să nu zic otrăvii, de grija
de a-și coupa fiecare locul cîntului nobeliei sau
funcției lor, înainte de a se închina măriei sale.
Numai protosul Hagopica, desprins dintre clericii,
s-a apropiat călînat ca o vilfă neagră cu bra-
țele înălțate.

— Iată, m-a-și silit să urc în cetatea Silioamu-
lui, ca să văd cum păcătosul primit de cei
drepți a jertfit pe unul din copiii săi lui Moloch.

Constantin Piliuță:
„Revoluționari pașoptiști”

Ci voi stați în pelucrare uitînd scripiura ce po-
runcește ca strălucimîntor lui Moloch să
fie dat morții, poporul băștinăș să-l ucidă cu
pietle, să-l strîșcească pe el, pe prietenii săi și
pe toți cei ce asemeni lui se desfrînează!

Astfel a strigat protosul cu slaba putere a
celor peste o sută de ani ai lui, puțin auzindu-
l ucigașii, înțelegînd armeanca sa
arhăică, apoi s-a prăbșit în brațele clericilor
care s-au grăbit să-l ascuză în lectică. Oricum,
eu l-am înțeles și am înlemnit.

— Mare nenorocire, Petrică, m-a trezit despotul
din încremînt, împungîndu-mă ușor cu
virful sabiei vovoeoale. Ia-și ajutoare, adună-
ți și du-i în cort.

Înghetaț pe dinăuntru am coborît din sa,
uluit de faptul că despotul știa să zic așa că eu
știam și nu se îndoaia că sint de partea lui, că
deci mă supun întelegîndu-l, aprobîndu-l.

— Du-i în cort, domine secretarilor, m-a în-
lățat iar în grad despotul, și așteaptă acolo dis-
pozițiile mele.

Nu mi-am luat ajutoare. L-am înfășurat pe
sărmanul Andreco — adică ce mai rămăsese din
a — într-o bucățică de pinză roș-albastră din a-
ceastă asternută în ca, și i-am purtat în spate pînă
în cortul cel mare al despotului. În tunutul
solemn al festivităților, nimeni nu a reusit, ori
n-a voit, să ne bage în seamă. Nimeni decît
Hrisafina. Ea era acolo în cort, pătîită de
Büttidemir, maurul mul. Infoltită în blănuiri,
dar verziute la chip ca gheata sau ca platoșa de
oțel a despotului, ba mai rece și mai urîdă de-
cît acestea mi s-a pîrut; fiind imbecilul sulem-
tății și încondata la ochi și sprincene, nu
se putea imagina ceva mai înspăimîntător de-
cît o asemenea arătare vorbind în șoapte.

— Ce mi-ai făcut, Petrică? Ți-a spus a-
ci, te rog — mi-a arătat cu un deget alb masa; ai
așezat unul acela dregătul acolo. Of, ce mi-ai
făcut... Viu a fost, viitor bun avea, fierbinte

teatru

Arden din Kent

Aureliu Manea (regizor angajat la Teatrul de Stat din Turda) este unul dintre creatorii care sînt să dea conținut dramatic și subtextualului în spectacole vizionare și totodată intelectual coerente. O demonstrație, o dată mai mult, montarea piesei „Arden din Kent” pe scena Teatrului Municipal Ploiești. Definită ca o dramă domestică, această ciudată (și primă) mostră a uneia dintre direcțiile teatrului elisabetan va genera o fecundă problematică ale cărei ultime consecințe și-au găsit expresia fericită în dramaturgia lui August Strindberg. Nu întîmplător, deci, regizorul a gândit spectacolul în baza unui concept modern, refuzînd precaritatea perspectivei (v. distanțării) istorice în fața literel. Există în această reprezentare — solidară cu sensul piesei — o profundă dialectică afectivă, intersectată, contrariată pe parcurs de ecurile celorlalte „lumi”, dar numai intrucî în planul compact al realității a survenit o fisură care, multiplicîndu-se, își va împinge în față o în-
vă. Faptă și răsplata ei vin să încununze ceea ce slaba constință ar fi sosit drept absurd. Dragostea, relație sintetică, este privită în ipostaza sa demonică, alienantă, orizontul se închide ca o cutie, există multe, uși însă nici o ieșire (ecografatul Vittorio Holtier compune un spațiu lipsit de unghiuri în care nimeni — și nimic — nu se poate ascunde. Misterul încarnat este constrîns astfel să se reveleze). Elastică fluidă a reprezentării percutată de buste întreruperi ale acțiunii, vindicînd parca istoria de conținutul comunicat, creează un rece fior al nefinței. Personajele rămîn încremîntate secundă în sir în atitudinî hieratice asemănătoare stamperilor de

Valentin Dumitrescu

film

Frescă în mișcare

Iată că întimplările de viață ale membrilor familiei Onedin, care ne-au prins de la început în mrejele farmecului lor, au devenit pretexte banale, indiferent de ceea ce face Elisabeth, Emma, Caroline, Robert, Albert sau Daniel, se ajunge tot la James, la întransigența lui în materie de bani și, reconfortant, la zîmbetul lui, pe cit de rar și neasternat, pe alt de cucuritor. James Onedin e un fel de simbol al epocii, un produs specific lumii care l-a creat, în jurul căreia se grupează personaje cu semnificații mai mărunte, derivate sau anexe ale sale. Acuzat sau nu de spectator, James rămîne punctul de atracție al fiecărui episod. Ca și cum într-o frescă bogată în culorile și personajele un dîntre ele ar poseda viață și capacitate stimulatoră și pen-
trărilor sale, în fine, vedem lumea de atunci, prin întimplările lui înțelegem substanța epocii, întimplările se pierd, dispare și rămîne atmosfera lor. Morala fiecărui episod dispare în sensul moral general al filmului. James este omul mersu descalis spre ceea ce este „nou”, „inovator”. Al doilea personaj impunător de elită, filmul se desfășoară pe o întîndere apreciazabilă, devenind din ce în ce mai interesant și mai așteptat. Ar putea fi stimulat și exemplul pentru creatorii noștri de filme pentru TV, prin atenția, seriozitatea și decantarea într-un spirit cu care este realizat.

Corina Cristea

televiziune

Martie

Este iar primăvară și aceasta se simte și în imaginile care apar pe micul ecran, mai puțin înzăpezite, lipsite de brăzi și căzărare, cu pomii desenați în cărbune și petice de pămînt zvîntate de soare, alături de mărișoare, ghiocel, violele, datorii de iarnă și altele atlele. Reportajele sau „carnetele” (cum li se mai zice) de scriitor se îmulțesc și ele; impresiile, unele de vizită, altele de călătorie, sint mai numeroase, fără ca totuși numărul celor care privește dincolo de masa de scris să se înmulțesc. Am spus și am scris că este foarte bine ca, din cînd în cînd, televiziunea să-i încredințeze postul, proza-torului, dramaturgului sau (de ce nu?) criticului aparatul de filmat. N-am scris însă despre scriitorii care, odată avînd aparatul, uită să mai „scrie” cu el, îndeplîndu-și doar, dacă se poate spune așa, o normă de filmare, o prega constințioasă datorie de reporter ad-hoc, aliat intr-o „vizită” grăbită în orașul cutare sau în comuna cutare, ținînd microfonul ca un oarecare în fața eroului pe care și l-a ales. Desigur, aceasta este o chestiune de interpretare și recunoaștem că între unelele cu care e obișnuit și „unealta” televiziunii există destule deosebiri. Totuși, într-un „carnet” sau reportaj de scriitor, telespectatorul vor căuta întotdeauna atît pe scriitor, cît și obiectul interesului său.

Dintr-o mai lungă prezentare săptămînală a județelor, marți, 14 martie, am văzut Vastuul, această zonă a țării în care oamenii au parcă temperatura mai înaltă, sint, cu alte cuvîntele, calzi, prietenoși și ospitalieri. Județ multă vreme sărac, cu pămînt alunecos și fără cine stie ce industrie, Vastuul a fost împins în ultimii ani de oamenii săi spre o nouă configurație. Dorindu-se cit mai cuprinzător în fațete și cuvinte într-un spațiu destul de restrîns, reportajul a avut o pozicie a lui, ritmată cu bătaie orologului domnesc din turnul noii primării.

O emisiune frumoasă, însă programată modest, a fost „Lauda verbului „A fi”, un excelent pretext de întîlnire a unor minunate cadre naturale cu versurile de diamant ale baladei, recitate firesc, fără involburarea aceea cabotină a vocii care, de obicei, ne alungă pe alt program.

„In alb și negru” a reusit într-un timp relativ scurt să intrerubă, la ora emisie, orice altă preocupare a copilor noștri, chiar și a unora dintre noi, matriuri. Aceste scurte pseudo-docu-mentare, care amintesc de vechile cărți de citire în care sub poza fiecărui animal era și o mică poveste moralizatoare, au cucerit atît lumea cea mică, cît și lumea cea mare. După ce istețul Boomerang ne-a arătat ce înseamnă să ai un cîine australian pe lîngă tine și curcanii tăi, iat-o și pe Inky, o cioară cu adevărat, mai animată chiar și decît Woody, care...

Iulian Neacșu

Poezia feminină

ale, din numărul mare de cărți apărute în ultimul timp, câteva volume de versuri scrise, toate, de tinere poete. Le citesc fără nici o prejudecată privitoare la lirica feminină (o formulă discutabilă ca oricare alta), la să vedem, mi-am zis, ce gîndesc și cum scrie noua, splendidă promoție? Gîndesc bine și scrie mult, în mai multe feluri. Trece ușor de la poezie patriotică la poezie de meditație asupra destinului civilizației actuale, de la eroa la filozofie. N-am observat mari complexe, cuvintele nu sperie pe nimeni (nu există, nici pe departe, o dramă a cuvintelor, ca la Ana Blandiana, Constanța Buzea sau Ioan Alexandru), poezia nu reprezintă, dacă înțeleg bine, un mare obstacol. Bucuriile existenței nu împiedică bucuriile mai aspre ale artei. O puternică, omenească dorință de a intra în interiorul literaturii și de a face din poezie un mod de a exista se remarcă nenumărate. Trecerile, autora vorbesc în tonul plin de siguranță al profesionistului, uimirele ca și tristețile sînt bine chibzuite, viața este invadată de literatură.

Cîteva modele (cel mai strălucit este Blaga) sînt născute și trase spre zone de îngîndurată bucurie, acolo unde aceluși gesturi cele mai simple capătă o notă oraculară. Fiecele soarelui au devenit — aceasta este cel puțin impresia la lectura poemelor — pretese marilor singurătăți citadine. Înainte de a intra în poem ideile se privesc îndelung în oglinda literaturii, emoția cea mai simplă caută o alianță de preț și alianța vine din cărți. N-ar fi nimic de spus împotriva acestei iubiri față de literatură în poezie (livrescul) a devenit în poezia modernă un obiect estetic, dacă în spațiile ei s-ar ascunde o sensibilitate puternică, născută de propriile revelații. În sensibilitatea adevărată se vede rar, mai des se simte iubirea de formulă ceremonioasă. Tăcerile cu păsări, vîzuri de tîne, fețe de cer tremurătoare, lăstari de smîncină, sunete umede de chimval, trecerea de lucruri prin sînge etc., arată o imaginație meticuloasă, gata să complice (și să falsifice) totul. Imaginația unui Blaga din care a dispărut precumitatea filozofiei și a rămas în poem doar mefandul gol al metaforei.

Este o surpriză să descoperi, în această atmosferă de proliferare a formulărilor oraculară, voci mai simple, dintre acelea ce comunică direct emoția în fața lucrurilor banale. În *Scrisori dintr-un timp cu maci* (Ed. „Cartea Românească”, 1977), Ioana Crăciunescu întoarce versul spre bucuria (și suferința) erotică și, în stilul unui romantism tandru, tipic feminin, vorbește de flori și de patul nupțial, de peisajele de fum ale toamnei, de ploii lungi și de lumini ce se desface feeric în aer. Navitate și afectare a navității, poezie sentimentală, acceptare cu grație a convențiilor. Ioana Crăciunescu nu spală fața poemului cu roua cuvintelor de preț, cartea sa este, în totalitate, o confesiune sinceră și elementară, fără mîla de o senzualitate vaporosă: „El mă ținea pe după gît, pe după mijloc... / El mă ținea pe după gînduri, pe după cuvinte... / Părțile pe după pline, pe după lacrimi... /.../ Cîmpul începe să inverzească, / noi începem să ne ținem, să ne tragem, / să ne ținem pe după gît, pe după mijloc, pe după inimă; / de la cîntec pe după gînduri, pe după / cuvinte, în trei schimburi, în cinci, / pe după pline, pe după morminte, pe după / istorie, de la cîntec pe după lacrimi / pe după soare... / de la cîntec...”.

Infuența lui Blaga se vede și aici (tăceri care bat cu pumnii în cer, ciobani încofiiți de beznă, tăceri, iarși, adineci, cosmic, pînă se simte părul crescînd zgomotos, melancolii de erbi în agonie, toliuri de vară dospită) dar modelul nu înăbușă fîpătul emoției. Fără să fie profundă, această poezie are farmecul spontanității și place pentru că nu complică, inutil, o biografie sentimentală. Ea transcrie cu o exuberanță și ironie afectuoasă stările interioare ale unei vîrste și nu vrea să fie altceva decît ceea ce este: o privire cînd bucură, cînd tristă aruncată spre lucruri, o deschidere

spre primăvara simțurilor și o retragere, din loc în loc, spre iarna meditației.

Versurile Doinei Uricariu (*Jugastru sfiala*, Editura „Eminescu”, 1977), aflată la al doilea volum, sînt, dimpotrivă, complicate și sugrumate de formule rituale. Nici poemele ei nu au o mare deschidere spre idei, dar observațiile cele mai simple cu puțină sint trecute printr-un mecanism complicat și les, la urmă, de nerecunoscut, solemn și artificial. Moartea unui miel (*Sfîșie pielea lui*) devine obiectul unei meditații de o banalitate studiată: „A murit mielul acestui oi, / va începe să-l caute / și dacă nu află mirosul / de la nări va țîșni surparea ființei, / o, fericele animale doar de la nări, / doar vestea adult-mecării...”.

Poemele sînt pline, tot în chipul lui Blaga (un Blaga afectat, emfatic), de nopți și de zile ce se deschid, misterios, spre poarta pămîntului, de seminețe de fluturi în cer, de zăpezi ale vîzului, de furneli inselate care așteaptă nu se știe ce, de singele nostru care adapă cu umbră pămîntul, de umilul pojar al lucerni, de araci de sfială și de alte mari, copleșitoare metafore agricole.

„Depriinderea — zice într-un loc Doina Uricariu — roade urzeala cuvintelor”. Nedepriinderea lor, falsifică, în orice caz ideea și face ca poemul să devină un superficial eseu, cum este acela despre *Cuvintele care se-nimplă să-mi vină în minie*: „ca niște trupuri scosse de pămînt la iveală, / tu le numești înghețate, cu niște morminte, / împremuindu-le cu amintiri și sfială”.

Există în volumul *Jugastru sfiala* o intuiție adevărată de poezie și aceasta vine din sentimentul presimțirii fecundității, însă intuiția, senzația stăruitoare de rod sînt mistificate de o literatură pretențioasă. Curatul simț al creației, în ordinea naturală a vieții, este luat în primire de faciliul mecanism și trecut prin turnuri de sevă, biciuit de arderea vîzului, plimbat, încă o dată, prin zona oniricului și depus, inert, într-un poem în care cuvintele îmbrăcate în armuri de carton, stau țepene și sfîșioare.

Erosul, în forma pasionat carnală, trece, tot

asa, spre umire și transcendență: „Într-un harpon prinsă carnea / legată de vas cu sărutele fire, / deprimă deja / Înțelesul acum e umire”. Umire, dar și banalitate solemnă, joc de fraze goale. Cînd renunță să mai simuleze profunzimea filozofie a existenței și adoptă un limbaj cu mai puține clișee, versurile încep să spună ceva: „Doar o suviță din părul tău m-a atins, / un jder pe obraz a trecut, / o ververtă în inimă, / lacomă sub pleoapă și-a făcut vizuină, / mie animal părul tău de lumină. // Mai poartă în fire ghinde cu rază, / pădure cu frunzele în sunătoare amiază / jarul ochului pe umeri coboară / cu flăcări de mătase ușor, / țîșnesc animale din pielea de gheară”.

Eugen Simion

Gh. Buiuoc: Maramureș (din ciclul „Pămînt străbun”)

Riscul polemicii

Urmare din pag. 1

Urmează o anecdotă ilustrativă:

„Am auzit odată două domnișoare, studente la fizică, discutînd o problemă din specialitatea lor. Discuția era contradictorie. Una avea argumente, cealaltă nu prea. La un moment dat, cea care nu mai avea ce spune i-a zis celeilalte:

— Asa imi trebuie mie, dacă stau de vorbă cu o tuberculoasă!

Evident, confundare de puncte de vedere. Dar care din dumneavoastră n-ați auzit acest dialog:

— Ce inteligent e cutare!

— Da, dar e sărac”.

Citatul (Ralea spunea „citația”) e luat din *Disociații*, *Clasicism (Viața Românească*, mai-iunie 1928, apoi în volumul *Valori*, 1939).

Pe mine nu mă izbește atât de mult, ca pe Ralea, devierea discuției, sau cum spunea el, confundarea punctelor de vedere, cîter grosolănia sufletească a studentei mai slabe în materie. Cum altfel am putea califica faptul de a-i imputa unei colege, boala ei, ca și cum ar fi vorba de o vină capitală, care ar scoate-o din rîndul oamenilor? Fata, așadar, nu mi se pare neinteligentă, ci grozav de delicată.

Peste un an și mai bine, polemizînd cu Paul Zari-fopol, Ralea a avut impresia că mai vîrșnicul său preopinit i-ar fi răspuns iritat, cu argumente în afară de temă. Și și-a încheiat astfel replica: „Toate acestea ne amintesc o intimplare. Două studente de la Facultatea de științe discutau într-o zi aprins pe stradă o gravă problemă științifică, mi se pare marxismul. Și amîndouă argumentau cite o teză contrară. Una din ele opunea probe din ce în ce mai decisive pentru poziția sa. Atunci cealaltă, enervată, roșie, a găsit un minunat răspuns: — „Așa imi trebuie mie dacă stau de vorbă cu o oficioasă”. Oricare ar fi gravitatea apucăturilor mele sufletești, ele ar fi putut fi discutate și cu altă ocazie decît cu prietelui problemei critice estetice”. (*Viața Românească*, octombrie-decembrie 1927).

Passă-mi-te, Zari-fopol se legase de „je m'en fiche”-ismul și caracterul glumei al lui Ralea.

Ironie, acesta califică acum replica fetei — după el, puțin inteligentă — ca „un minunat răspuns”.

Evident, Ralea se credea în drept să se plîngă de un caz flagrant de confundare a punctelor de vedere, în dauna lui.

Să deducem de aici că i-ar fi putut suspecta pe intelligentisimul Zari-fopol ca lipsit de inteligență pentru că, măcar în cazul acesta, confundase punctele de vedere?

Desigur că nu. Riscul, din păcate, al oricărei polemici, este acela de a devia de la argumentele de ordin obiectiv la acelea de ordin subiectiv, personal. Adică, de a confunda punctele de vedere. Cei mai inteligenți dintre polemisti au putut cădea în acest păcat, înțîlnit uneori la treapta de grosolănie a studentei care, chipurile, s-a simțit lezată:

„Așa mi-a trebuit...”.

Concursul de debut al Editurii „Cartea Românească” (1)

● Reacție — directă sau indirectă, n-are importanță, — la o anume și tot mai marcată tendință a poeziei „feminine” (scrisă indeosebi de unele dintre reprezentantele ei tinere) de a se scutura de „jugul” melancolismului sentimental congenital, cea dintîi carte”) a ANEI MUREȘANU, în esență, pare emanția unui „suflet feminin” ce are cutanța, cu naturalele afirmări, de a-și strîni cîntecul cu o simplitate deschisă, în afara oricărei autocenzurii, așa zicînd, intelectuală. Toate acestea nu însemnează însă că poemele Anei Mureșanu au înfățișarea unor strigăte, în a căror materie gîlgiie patima crudă, divulgînd prezenta unei erupții lirice de o concretețea senzorială derutantă, precum, de pildă, în *Tara fetelor* a Mariei Brănuș sau, mai nou, în unele din poeziile Floricăi Mitroi. Chiar cînd bănuim că la temelia poemului s-ar afla stări de spirit îmbinate în suferințele și bucuriile originare ale feminității, în cele din urmă, comunicarea poetică acceptă tonalități, imblîntește, apelîndu-se la proiectia în metafora sublimată, cu încercături simbolice: „Simt apropierea ninsoii / păsările cerului toate / s-au așezat pe artele mele / fîpțur jumătate pasăre sunt / jumătate încercare de zbor, / lață zăpădită, ninge pe lume cu fulgi de arpă de ingor / Pămîntu-alcăturii mi se luminează / de culoarea divină, / îmbrășează-mi iubite / doar trupul elpei de-acum / cit bate-n mine clopotul de aer, / cit floare suni și mă cutorează / miracolul rodului BUCURIE”. Am spus, deci, că farmecul stării de sentiment, în poemele Anei Mureșanu, stă în puțina de a capta, din unghiul unei idealizări elegiace, poezia faptului de viață de cele mai multe ori retrăit și, ca atare, imaginal. Cum se întimplă, în scurtul și învaluitorul din coplărie poem *CARUSEL*: „Alergam, alergam, alergam, / nu încercam să mă opresc, nu știam / nici în somn altceva nu izbuteam, / alergam, alergam, alergam, / strigății nimănui ajungeam, / să mai mor nu voiam, nu voiam, / alergam, alergam, alergam, / doar în cerc alergam, / neștut din coplărie atuncicum”. Pe de altă parte, formația pentru anume leitmotive consacrate de marea mitologie a iubirii, cum este cea romantic-folclorică eminesciană, este de bun augur cînd vremea poemul se pune în slujba aceleiași stări de sentiment: „Rugare ție, cel plin de putere / să mă rămînem în lina inserare / cit blind ne mai poartă / mișcătoarea apei cărare, / culege cu visla și anină-mi de timpă / însemnul de taină al lacului / spunemi intruna aceeași știută poveste — / Orîncotro ochii ridici, în ochi mi se ăvăli / pehni Genarului (BASM). Urmărită, probabil, de teama că ar putea fi suspectată de oarecare simplitate, din cînd în cînd, Ana Mureșanu nu rezistă, din păcate, impulsului de a scrie și altfel sau despre altceva. Astfel, dă la iveală compunerii în care starea de sentiment este strivită în jocul abstractizant al cuvintelor ce aspiră, litorozii, la captarea unor presupuse idei și semnificații de anvergură.

Ca să nu mai spunem că încercarea de a da la iveală poeme de descripția naturalistă cu implicații meditative, deocîndată, nu-i izbușite poezii: versurile curg anevoios, iar filonul ideatic frizează banalitatea: „Singuri rămîn munții, craiul lor / cu barba plină de piatra cîntărilor sinise / vîșle noastre cutreieră, / poartă în ureche scumpă podoba / scoala vesnicei mări / și pe trupul tîi rîni de săgeată și spadă / harnic inelul / nu poate să vindece” (*HARNIC FIMPUL*). Citînd volumul Anei Mureșanu simțim imboldul de a trece cit mai grabnic peste asemenea momente de cădere pentru a zăbovi cu reală plăcere lîngă poemele care dau măsura adevăratei ei înzestrări.

● Desprîndem din amplele și avîntat-patetice discursuri poetice ale lui M. N. FLORIAN **) declarații precum acestea: „eu țiu drept, între viață și moarte, / firul cu plumb al umui cuvînt / ce cauză să-l vindec de invizibilitate”, „cuvintele trimise în lume s-au făcut porumbel, / o, ceea ce nu e moarte și-mi mai mult decît sint, / o poezia sentimentelor care nase ideii / țîșnă, în ființa mea, echilibrul acestui pămînt, / și vrea să ucidă lacrima-n care nu mai

incape” — așadar, desprîndem asemenea strofe cu generozitate răspîndite pe tot cuprînsul volumului *GRIJILE* și nu ne este greu să ne gîndim la familia de spirite poetice de la care se revendică talentatul său autor. Nu mai incapa vorba, M. N. Florian este un adept al spiritualității iconoclast-urgente careia — fără a-l uita pe Miron Badu Paraschivescu — i-au dat expresie profund distinctă reprezentanții „generației pierdute” (în realitate, atât de strălucit afirmată) a lui Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Constant Tonegaru și Tudor George. Incendiar, ultimative, pornind, cum s-a văzut, din convingerea poetului că de umerii lui apasă, direct, sarcina de a se adresa istoriei contemporane în numele tuturor sensurilor, poemele lui M. N. Florian își divulgă intenționalitatea chiar prin titlu: *Marș forat*, *Strigăți către tragica Iamă*, *Strigății Ursei Mari*, *Punctul de fierbere*, *Pîia și stîna*, *Criza de coplărie*. Ca pe o pine, sub braț, *Index la uman*, *Cașca patriei*, *Standardul de viață*, *Drogății cu foame*, *Inima fulgeră*. Violența frazelor poetice (menite a da cu țifa, a sfida morala filistină drapată în conformism etic și social) din următorul autoportret, firește, constituie confirmarea așteptată a „provocărilor” acestora: „am trezezi și sase de ani și-o luăm-n formă / de pusă a cărei piedică de siguranță e meru / lăsată, cu degetul mîinii fiind gata s-apăs / pe coșul ei, să-mi apăs, să vă apăs conturul / nu vă mai duceți ploștile / cuvintelor goale la gură! / de unde apă, dacă seata / voastră n-o naste?” (*PORTRET ÎN PICIOARE*). Nu ne gîndim a minimaliza efortul, animat de cea mai curată sinceritate, deus de M. N. Florian în direcția structurării unei asemenea viziumi poetice, caracteristică prin franchetatea gestulației și a radicalității principiilor morale. Nu ne gîndim la așa ceva, cu atât mai mult cu cit poezii manifestă reale disponibilități de această natură. Totuși, nu e mai puțin adevărat că, de la un anumit moment, senzația unei anume supralicități se însușează tot mai puternic. Neliniștete nu atât sentimentul că în acest mod s-a mai scris (nimeni nu poate revendica dreptul de paternitate absolută asupra unei „formule” poetice) cit mai ales constatarea că poezii alcătuită într-un soi de automatism al „inscenărilor” pe cit de ambițioase, tot pe atât de superfice: „arhitectura trupului țiu nici o moarte nu poate s-o sfarme, / iar gravitatea pămîntului e pulsul țiu statornic — / dragostea are puterea unei arme” etc.

Este de la sine înțeles că deplina regăsiere de sine a poetului, rămînd în continuare credincios formulei alese, are loc odată cu implicarea eului său artistic din perspectiva unei motivații, să-i spunem astfel, biografice palpabile. În februarie 1978, tema poemului face corp comun cu tema poeziei: „cuvintele trimise în lume s-au făcut porumbel, / o, ceea ce nu e moarte și-mi mai mult decît sint, / o poezia sentimentelor care nase ideii / țîșnă, în ființa mea, echilibrul acestui pămînt, / și vrea să ucidă lacrima-n care nu mai

Nicolae Ciobanu

*) Ana Mureșanu: „In adorajia părinților”, versuri; **) M. N. Florian: „Grijile”, idem.

I. A. E. I. TITU

O firmă a căității

SEMNIFICAȚIILE UNOR VOCALE

I.A.E.I. — Acesta vocale, ostfel transcrise, reprezintă numele prescurtat, adică, mai bine zis, scris doar cu inițiale, al unei întreprinderi care și-a cucerit un binemeritat prestigiu atât pe piața internă, cit și peste granițele țării, grație calității pe care le intrunesc produsele care ies pe porțile ei.

I.A.E.I. Inițiativă — Avantaje — Eleveții — Ireproșabil.

INIȚIATIVĂ — la nivelul tuturor secțiilor.

Adică, acolo unde este vorba despre oameni, despre producție.

AVANTAJE — pentru cei care contractează, folosesc sau au în vedere contractarea unor produse ce poartă inscripse pe ele emblema I.A.E.I. Ce avantaje? — m-ar întreba în mod sigur un posibil și interesat beneficiar.

Avantajele decurg din calitatea produselor, din caracteristicile lor tehnico-funcționale, pe care eu, reporterul, le voi transcrie mai încolo exact cum mi-au fost redade de directorul întreprinderii, inginerul **Andrei Costea**.

ELEVAȚIE — în concepția de fabricație.

„Fiecare produs ce iese pe poarta întreprinderii, fie că este livrat beneficiarilor interni, fie că ia drumul exportului” — imi spunea interlocutorul meu, directorul **Andrei Costea**, — „poartă în el, imortalizat în metal sau material plastic, un gînd frumos. Cu toate cite decurg din el.”

IREPROȘABIL — Da, m-am convîns și eu, reporterul, după ce am văzut o parte din gama produselor ce se fabrică aici, la I.A.E.I. Titu, că nu se poate reproșa nimic nici unui produs care poartă inscripse pe el emblema I.A.E.I.

Forma — cit mai simplă.

Creativitatea — cit mai mică posibilă.

Timp de utilizare — maximum posibil.

Așadar, spre a repeta, pe scurt, cele descrise în acest capitol, fraza concludivă ar fi, oricît s-ar părea de curios, o frază de recomandare. Anume: **Contractați cu toată încrederea produsele fabricate de I.A.E.I. Titu, județul Dimbovița!**

PRODUSE... PRODUSE

Dar care sînt aceste produse pentru a căror laudă reporterul nu-i ajung cuvintele?

Înainte de toate, se impune o redă o scurtă, o foarte scurtă radiografie a întreprinderii, o locuial unde prind contur toate aceste produse, radiografie făcută și redată mie cu lux de amănunte atât de directorul întreprinderii, inginerul **Andrei Costea**, cit și de contabilul șef, economistul **Voicu Piru**.

Patru secții și un atelier, în care lucrează „oameni minunați”, cum imi numea directorul **Andrei Costea**, oșo poate suna foarte pe scurt radiografia întreprinderii din Titu.

Prima secție, cea de prelucrări mecanice, cuprinde, la rîndu-i, patru ateliere: atelierul piese mecanice, atelierul strungărie filetată, atelierul construcții metalice și atelierul acoperiri galvanice.

A doua secție, secția **bachelată**, este compusă din trei ateliere: atelierul termorigide, atelierul termoplast și atelierul bachelată.

Făcînd o paranteză, ar trebui spus că în toate atelierele transcrise mai înainte se face totul, se depun toate eforturile, se manifestă cea mai mare grijă pentru ca emblema întreprinderii să capete prestigiu, să capete și mai multă strălucire și... căutare.

În ficare din aceste secții este prezentă, la ficare din cei care lucrează acolo, gîria pentru satisfacerea, din punct de vedere al calității produselor, a tuturor exigențelor manifestate de cei care le contractează și la utilizază.

Secția **sculării**, și apoi secția **montaj**, întregesc un organism bine pus la punct, cum este cel al I.A.E.I. Titu.

APARATAJ DE INSTALAȚII

Radiografia întreprinderii fiind terminată, reporterul nu-i rămîne decît să satisfacă, în cuvinte de laudă susținute de cifre și calități edificatoare, curiozitatea viitorilor beneficiari, transcriind produsele care se fabrică aici, la I.A.E.I. Titu.

Înteruptoare și comutatoare, utilizate pentru stabilirea și întreruperea circuitelor în instalațiile electrice interioare.

Lată, spre edificare, citeva calități ce le recomandă beneficiarilor:

— construcție modernă

— durată de folosire mare

— o bună securitate în funcționare.

Și pentru ca tabloul calității să fie cit mai complet, voi transcrie și citeva caracteristici tehnice:

— tensiunea nominală — 250 V curent alternativ

— intensitate nominală — 10 A

— duranță mecanică și electrică — 100 000 manevre.

Dacă-o vor adăuga faptul că ele se pot executa, la cerere, și într-o variantă mai modernă — sub forma **înteruptoarelor și comutatoarelor cu ramă**, că ele se folosesc în orice instalație, de la uzul casnic pînă la cel industrial, tabloul elementelor ce-i interesează pe viitorii beneficiari și care recomandă cu brio produsele fabricate la I.A.E.I. Titu — devine și mai complet.

La acest capitol, al înteruptoarelor și comutatoarelor, o singură precizare: se execută în variantele **normal**, **export normal** și **T.H.A. III**.

COMUTATOARE PENTRU APARATE ELECTROCASNICE

Cîteva elemente se impun a fi amintite, astfel ca beneficiarii să-și facă o cit mai completă idee despre calitatea acestor produse. **Comutatoarele pentru aparate electrocasnice** se utilizează la comutarea circuitelor electrice ale aparatelor electrocasnice, spre a asigura funcționarea lor la temperaturi înalte.

Se pot executa, tot la cerere, în variantele:

— comutator pentru aparate electrocasnice cu 4 poziții

— comutator pentru aparate electrocasnice cu 5 poziții

Și în cazul comutatoarelor pentru aparate electrocasnice se impune a fi amintite citeva caracteristici tehnice ce le recomandă:

— tensiunea nominală: 380 V curent alternativ

— intensitatea nominală: 10 A la 380 V; 16 A la 250 V

— durata de conectare: 100 la sută

— frecvența de conectare: 30 manevre/oră.

PRIZE BIPOLARE NORMALE DE INSTALAȚII

Din marea gamă a aparatului de instalații fabricat aici la I.A.E.I. Titu, se disting **prizele bipolare normale de instalații**. Acestea se utilizează în instalațiile electrice din locuințe și alte incinte asemănătoare.

La cerere, se pot executa în următoarele tipuri:

1. **Priza fără contact de protecție**, cu variantele:

— priză bipolară semibloc dublă montată îngropat sub tencuială

— priză bipolară, semibloc montată sub tencuială

— priză monobloc protejată în masă plastică fără ștuț

— priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu un ștuț

— priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu două ștuțuri.

2. O altă gamă a prizelor bipolare este aceea a **prizelor cu contact de protecție**, pe care I.A.E.I. Titu le poate executa în următoarele variante:

— priză bipolară monobloc montată îngropat sub tencuială;

— priză bipolară monobloc montată aparent sub tencuială

— priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu un ștuț sau cu două ștuțuri.

Odată transcrise variantele în care pot fi executate **prizele bipolare normale de instalații**, reporterul nu-i rămîne decît să arate, în plus, caracteristicile tehnico-funcționale care le impun zi de zi cu și mai mare pregnanță în rîndul aparatului similar.

FIȘE BIPOLARE CU CONTACT DE PROTECȚIE

Executate în variantele: fișe bipolare cu contact de protecție I.B.V., cu contact de protecție Kopp cu intrare laterală și cu contact de protecție Kopp încrăstată în PCV, funcționînd la tensiunea nominală de 250 V c.a. și 220 V c.c. și la intensitatea nominală de 10 A și 16 A, fișele bipolare cu contact de protecție se pot folosi în instalațiile din locuințe, birouri, fabrici etc.

Și pentru că sintem la capitolul fișe, să mai amintesc ceea ce constituie o noutate în materie, anume **fișa triplă bipolară de derivație fără contact de protecție**.

Se utilizează în instalațiile electrice din locuințe, birouri, permițînd recordarea în paralel, la rețea, a trei aparate. Consumul total nu depășește 10 A curent alternativ.

Construcția robustă, precum și faptul că sînt nedemontabile și permit recordarea oricărei fișe bipolare fără contact de protecție, fac din acestea un produs dintre cele mai căutate pe piața internă.

SĂ MAI AMINTIM...

Să mai amintim, fără a întizia prea mult asupra caracteristicilor tehnico-funcționale, acestea făcînd obiectul unui reportaj viitor, ce va fi găzduit în același colț al revistei noastre, citeva produse executate la I.A.E.I. Titu.

— **Automatul de scără tranzistorizat**

— **Înteruptorul cu 3 taste**

— **Înteruptorul bipolar pentru mașinile electrice de mină**

— **Înteruptorul basculant pentru uscătorul de păr**

— **Comutatorul basculant pentru uz industrial**

— **Completele de 2 sau 3 aparate**

Reporter

REEXAMINĂRI TOPONIMICE

ÎN LEGĂTURĂ CU CONTINUITATEA

TRAIANUL

dintre valurile de pământ existente în România, cea din care s-a scris mai mult este „brazda” care străbate, în lung, spațiul dintre Carpați și Dunăre de la Hinova (jud. Mehedinți), până dincolo de Ploiești. Interpolatorul lui Ureche și Miron Costin, Stolnicul Cantacuzino și Cantemir, iar dintre străini Marsigli și Sulzer, au fost primii care l-au semnalat și descris. Acesta le-au urmat arheologii și istoricii moderni, cum și unii cercetători de istorie locală; dar cel căruia îi datorăm cea mai atentă descriere a Troianului, făcută pe teren, pe aproape întreaga sa întindere, este fostul asistent tehnic al lui Grigore Tocilescu, inginerul topograf Pamfil Polonic, a cărui operă, deosebit de valoroasă, cum s-a recunoscut, a rămas nedată.

Infățișarea de astăzi a valului este cunoscută multumitor. El are înălțimea maximă de 3 m și lățimea de 30 m, șanțul fiind adânc de 2 m și lat de 10. Se păstrează mai bine în păduri și pe culmile dealurilor, căci pe coaste a fost vătămat prin alunecările de teren, iar în cimpie, prin arătură. În general, s-a conservat mai bine în Oltenia, unde, în zona Craiovei, s-au putut constata, în spațiile său și urmele unor turnuri de pază. La sășirii de Olt pare să nu fi fost definitiv săpat și este mai greu de urmărit, prezentând chiar unele intruperi. Deosebit de importante, pentru ceea ce ne preocupă aici, sint constatările că pe toată întinderea sa urmează linia de hotar care separă șesul de înălțimile de la nord de sud, sau că șanțul său se află totdeauna spre dealuri, iar creasta spre cimpie, ceea ce face dovada că valul cel lung este lucrarea unui covăcitor pătruns în Dacia dinspre sud, care trebuia să se apere de incursiuni venite din munte și din dealurile precarpatice. Important este, în acest context, faptul că, datorită faptului că pe teren: prima, a inginerului hotaric Popovici, primită și de Odobescu, după care la Greci, pe malul drept al Oltului, drumul de piatră roman, ce vine de la Celet, călca peste Troianul, care este deci mai vechi decât Himesul; iar cea de a doua, datorită prof. D. Tudor, după care la Urleui, în Argeș, limesul transalutan, făcut de Septimius Sever, este tăiat de „brazdă”. Troianul fiind acolo mai nou decât limesul.

Originea valului a provocat controverse încă din secolul al XVII-lea. Dacă Miron Costin socotea că „nime altul, ce Traian împăratul [...] l-au făcut”, „în vecinicia pomeneire și veaste”, o părere asemănătoare avind și Stolnicul Cantacuzino, în schimb Idoiala asupra acestei opinii apare încă în opera lui Dimitrie Cantemir: „Importanța acestui monument este, în opinia mea, că Traian” este prezentat ca „o măturie veșnică [...] care și astăzi păstrează numele cel l-a făcut”, în Hronic, Cantemir nu mai vâdește aceeași siguranță, deoarece, precizează el, nu știe de unde vor fi luat Miron Costin și fiul său, de acum înveștat, „câci pentru această nici un istoric nu pomenește”.

În epoca modernă, ipotezele privitoare la originea valului s-au diversificat, ultimul susținător al vechii teorii fiind Xenopol¹⁾. După aceea s-au urmat, în principal, două teze, din care prima prezintă aceluși concept germanic, care se referă la curciorii romani (după Vasile Pârvan din anii 60-68 e.n., vremea strălucitelor victorii ale generalului roman Plautius Aelianus); pe cind cea de a doua îi dă o origine mai nouă, și anume secolul al IV-lea, cind poate fi atribuit indoeșebii lui Constantin cel Mare²⁾. Acces-

tor două ipoteze, care își au astăzi susținătorii printre cei mai de seamă istorici și arheologi ai noștri, li s-au adăugat, în cursul timpului, păreri diverse ale unor cercetători străini, dintre care majoritatea au comun faptul că neagă originea romană a „brazdei”.

În literatura de specialitate actuală, valul cel lung apare sub numele de Brazda lui Novac de nord (spre a fi deosebit de un alt val, mult mai scurt, din zona orașului Turnu Măgurele, numit Brazda lui Novac de sud). N-a fost însă totdeauna așa. La sfârșitul secolului trecut se mai întrebunța încă numirea Troian, preluată de la cronicari și din popor, văzându-se în ea, cum reiese și din citatele de mai sus, însăși amintirea împăratului Traian, păstrată nemulțumit de autohtonii de la nordul Dunării; dar această teză a fost respinsă de adversarii continuității, argumentându-se că termenul troian (ca toponim și element de vocabular) este, în română, un împrumut din limbile slavilor sudici și în consecință toponimul Troian, existent în numeroase puncte din România, dovedește preexistența slavilor, nu a romanilor, în Dacia Traiană. Originea slavă a termenului troian a fost primită și justificată, cu argumente lingvistice, de Ovid Densusianu, tezei acestuia adăugându-i-se, în vremea noastră, corectivul că împrumutul nu s-a petrecut la sudul, ci la nordul Dunării, unde limba slavă a avut funcție de intermediar în raport cu unii termeni latini care nu reproduceau în română, tradiția latină, ci reprezentă trăsături caracteristice ale limbilor slave meridionale³⁾.

Controversele iscate de troian explică probabil de ce s-a preferat să se adopte, pentru cele două valuri din Oltenia și Muntenia, denumiri „tehnice”, care rămăneau în afara discuției toponimice; dar această atitudine de retragere se dovedește astăzi a fi fost greșită, deoarece analizate, la care a fost supus termenul troian, cad alături de realitate. Dovada clară a acestui fapt ne-a dat-o inscripția de pe mormintul veteranului Tiberius Claudius Maximus, descoperită în 1963 la Grammeni, în Macedonia, în care se afirmă că răposatul este cel ce a prins pe Decabal și a dus capul regelui dac la Ranisstorum, lui Traian⁴⁾. În text este cuprinsă expresia: „a divo Troiano”, care dovedește că Troian nu este forma slavă a numelui Traian, ci numele lui Traian în Europa de sud-est, încă din timpul vieții sale, adică cu vreo patru secole înainte de coborrea slavilor în Dacia. Deși importantă istorică excepțională, din multiple puncte de vedere, a descoperirii lui la Grammeni, a fost, între timp, subliniată, nu s-a tras încă nici o concluzie cu privire la valoarea pe care o căpătă, pentru noi, toponimul Troian, iar teoriile privitoare la „brazde” au rămas nemodificate. Este însă evident că, de vreme ce nu s-au ridicat îndoiele asupra lecturii acestui nume, ne găsim în fața unui fapt nou, capabil să determine revizuirii importante, între altele și în ce privește originea valurilor de pământ numite Troian. Importanța toponimiei în cercetările etnologice, îndeosebi a celor ce se referă la perioadele mai umbrite ale istoriei, este recunoscută, în principiu, de multă vreme, ceea ce explică, de altfel, prezența numelor de locuri în îndelungata discuție a continuității. Totuși, în încercările din ultimele decenii, de a clarifica problema originii valurilor de pământ, care sint luate de inscripții și inventare arheologice lamurioare, termenul Troian a fost totdeauna

oculit, cu toate că tocmal toponimia putea aduce puncte de vedere noi, oferind măcar prilejul unor analize suplimentare. Neîncrederea ce s-a arătat numelor topice se datorează, probabil, unei confuzii. Toponimele de felul celor ce pot fi considerate aici, adică a celor cu conținut istoric, sint, astăzi, la noi, de două categorii. Pe unele le întâlnim numai în gura localnicilor și în așa-zise „tradiții”, consemnate, cu diferite prilejuri, în scris și tipar, exclusiv în perioada modernă. Simplul fapt că nu le regăsim în docu-

Monedă de bronz a împăratului Traian.

mente vechi arată că avem de-a face cu „creații culturale”, al căror autori au fost, de cele mai multe ori, cărtăririi satelor (mai ales în zona de câmpie, în care s-a păstrat și în zilele noastre). Numirile s-au născut din dorința acestora de a explica unele lucruri neobișnute, care izbeau imaginația și care, dacă erau explicate într-un fel anumit, puteau aduce un plus de importanță pentru istoria locală. Fenomenul se întâlnește la toate popoarele și a fost mai frecvent în perioadele de renaștere națională. De aceea, se poate spune că o parte din „etimologie populare” sint împrumutate cu „falsurile naționaliste”, de documente și cronici, de care n-a scăpat nici istoriografia noastră din secolul al XIX-lea. Toponimele de acest fel, strinse sau nu în Marele dicționar geografic, nu spun nimic istoricului.

Cea de a doua categorie de toponime la care ne referim are cu totul altă origine și valoare istorică. Ea face parte din masa toponimiei obisnuite, care a apărut și s-a păstrat dintr-o practică a oamenilor de orientare în spațiu, fără scopuri străine de această nevoie. Limita de timp, care ne ajută să separăm cele două categorii de nume topice, poate fi stabilită, cu aproximație, pentru Traian Românească și Moldova, către sfârșitul perioadei regulamentare. Toponimele așaziate documentar înainte de această

vreme putind fi absolvite de bănuiala că ar reprezenta „creații culturale”. În ce privește toponimul Troian, deoarece avem dovada că el reproduce numele împăratului Traian, trebuie socotit printre cele mai vechi nume geografice din România, venind, ca vîrstă, după numele, mai ales ardelean, care aparțin de romanii de la daci. Toponimul s-a născut în timpul vieții împăratului eponim și dovedește cel puțin două lucruri: a) că Traian a fost, în Dacia, un mare constructor, de lucrări militare (drumurile de piatră, limesuri, valuri), căci numai astfel ne putem explica de ce populația daco-romană a dat acestor lucrări numele cuceritorului Daciei și de ce termenul troian, odată pătruns în vocabular, a ajuns să însemne orice „drum sau șanț vechi și lung”, „întăritură” veche, ba chiar „grămadă mare de zăpadă”, și b) că toponimele Troian au trăit permioant în gura localnicilor, căci dacă acestia și-ar fi părăsit vreedată locurile de bastină, aceste nume s-ar fi schimbat. Pentru longevitatea acestor toponime este caracteristică împrejurarea că ele apar în documente foarte de timpuriu, și anume în primele perioade pentru care avem izvoare scrise. Astfel, în Muntenia, primul Troian, cel de lângă R. Vileca, figurează în hrisovul lui Mircea cel Bătrîn din 8 ianuarie 1392⁵⁾; iar în Moldova, Troianul de la Timișesti, jud. Neamț, ne este cunoscut de la 14 septembrie 1427⁶⁾.

În documentele interne, valul cel lung apare, prima dată sub numele de Troian (la Bucovici și Carpen, jud. Dolj), într-o poruncă nedată a lui Alexandru Mircea (1568-1577)⁷⁾. Pînă astăzi, nu l-am găsit atestat nicodată sub numele de Brazda lui Novac, care pare a fi, deci, una din „creațiile culturale” amintite mai înainte, sau o numire locală de mică circulație (mai probabil din părțile județului Mehedinți), cum au existat mai multe. Dar așa fiind, s-ar cuveni să restituim Troianului numele său original.

Cît privește proveniența valului, despre care nu avem nici o informație directă, mi se pare că partea sa veche trebuie atribuită lui Traian. Această concluzie, bazată pe toponim — care nu poate fi despărțit de numele împăratului și care exclude orice referire la vreun general roman, rege vizigot sau han bulgar — prezintă un grad mai mare de probabilitate decît ipotezele, dovedite contradictorii, la care s-a ajuns prin simplă exegază a datelor de istorie generală. Mai rămîne să găsim însă perioada în care o asemenea întăritură, îndreptată cu frontul spre munți, putea să răspundă unor necesități de apărare ale cuceritorilor romani.

Știm de la Dio Cassius că, după ce l-a prins pe Longin, la începutul celui de al doilea război Decabal a cerut lui Traian, în schimbul eliberării generalului, „să-i restituie țara pînă la Istru”⁸⁾. Această parte a Daciei de pe Dunăre, păstrată de romani după primul război, n-ar putea fi decît cimpia din Banat, Oltenia și Muntenia, cind prințul de mică circulație (mai probabil din nord, din care dacia — cei „nedesprîșiți de munți”, cum îi dădea Florus⁹⁾ — îi putea ataca, cu succes, pe romani. Zona aceasta mai fusese stăpînită temporar de imperiu, dar cel ce-i va întări hotarul de miazănoapte, prin acest val de pământ, a fost Traian, lucrarea stînd în legătură cu acțiunea de încercuire a lui Decabal în estetea carpatică, la care a recurs împăratul cind s-a văzut că dacii erau mult mai puternici decît se credea la început. Troianul a fost construit în același timp cu podul de la Drobeta, despre edificarea căruia s-a observat, cu toată dreptatea,

că este de neconceput fără stăpînirea, de către romani, a malului stîng al Dunării¹⁰⁾. Dacă „brazda” începe totuși puțin mai jos de pod, pe dealul Stirimia, faptul este explicat de arheologii prin natura muntoasă a terenului din lungul marelui col de dunărean, care nu îngăduie asemenea lucrări de apărare, oferind, în schimb, armatei romane, alte mijloace de a se întări pe loc. În secolul al IV-lea, cind Imperiul revine în Dacia, Troianul — probabil refăcut și completat — a fost folosit din nou pentru apărarea teritoriului dintre el și Dunăre, unde viața romană, reînfrîntă, a lăsat urme arheologice.

Este ușor de înțeles că reexaminările ce se pot face pe baza descoperirii de la Grammeni nu se opresc la studiul numelor de locuri, căci „bădica Troian” este prezent și în folclorul nostru; dar, rămîind în domeniul toponimiei, socotesc util să mai adaug că, după părerea mea, ar trebui ca în viitor să urmărim un anumit program de cercetare și să adoptăm unele ipoteze de lucru, care au fost părăsite. În primul rînd, fiindcă cele câteva atestări documentare cunoscute pînă acum despre Troian, nu pot fi singurele ce există, în materialul istoric vechi, cu privire la valul cel lung, se impune o exerpțare metodică a acestui material. Apoi, s-ar cuveni să acordăm o atenție sporită altor toponime de aceeași categorie, care se găsesc desigur în documente; căci cu toate rețențele ce s-au exprimat, toponimia noastră cuprinde felurite dovezi de continuitate: exerpțarea Troianului mi se pare edificator. Numeroasele greseli, ce s-au făcut pe acest teren, n-ar trebui să ducă la demobilizarea cercetătorilor, ci la hotărîrea lor de a ataca asemenea probleme dificile cu maximă obiectivitate, cu grijă de a nu face afirmații fără acoperire, care ne-ar dăuna, și cu o informație și metode îmbunătățite.

Ion Donat (sumar)

- 1) Gr. Ureche, *Lectopisul Țării Moldovei*, ed. P. P. Nanulescu, București, 1955, p. 60.
- 2) Apoaute toate descrierile vechi ale Troianului au fost adunate de N. Ploșcor, în „Arhivele Olteniei”, VI (1927), p. 69-80.
- 3) Pentru istoricul cercetărilor v. D. Tudor, *Arhivele Olteniei*, ed. III, p. 251-256.
- 4) Se păstrează în Academia R.S.R., Secția mss. (Arhive Polonice).
- 5) D. Tudor, l. c.
- 6) *Supra*, no. 2; J. D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1973, p. 98.
- 7) A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. III, vol. I, p. 230-231.
- 8) Dintre ultimii participanți la această discuție cei ce au adus contribuții însemnate sint mai ales: D. Tudor, D. M. Pippidi, R. Vulpe, Kurt Horedt și Ion Nestor.
- 9) Pentru întreaga discuție: Xenopol, loc. cit.; O. Densusianu, *Opere*, București, 1975, vol. II, p. 255; Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1968, p. 299.
- 10) M. P. Speidel, *Ranisstorum*, ultimul punct de sprîjin al lui Decabal, în „Acta Musei Napocensis”, VII (1970), p. 511-515; „Journal of Roman Studies”, (1970), p. 142-153.
- 11) D. R. H. B. I. p. 44.
- 12) *Idem*, A. I. p. 98.
- 13) Documente, B. veac XVI, vol. III, p. 273.
- 14) Dio Cassius, *LXVIII*, 12, 2.
- 15) Florus, II, 28, 18.
- 16) *Istoria României*, vol. I, p. 308.

după înfrîngerea grea suferită de nemii la Jiu în octombrie 1916, înfrîngerea care s-a înregistrat printre cele mai strălucite victorii românești, armata germană de invazie din Carpații de Vest a fost reorganizată în vederea reluării operațiilor.

Ofensiva acestei armate — comandată de generalul von Kühne, care dispunea de 80.000 de oameni — s-a dezlănțuit la 29 octombrie, și zadarnic trupele române inferioare ca număr și tehnică de luptă, obosite și hărțuite, s-au împotrivit zile de-a rîndul, cu îndrîjire, înfrîngeri dusemanului. Sub presiunea forțelor germane, ce curgeau neîntrerat din munte, și copleșite de formidabila artilerie inamică, ele au început retragerea, înceată dar implacabilă. Și astfel, în zorii zilei de 8 Noiembrie, cucerirea din Corpul de Cavalerie de Schmetzov înfrat în Craiova. De acum încoace, urmarea, fără șovăire, a trupelor noastre, nedehințe de la începutul războiului, și nimic nu se mai putea opune revărsării dusmanului.

Unitățile, ce se retrăgeau, și care luptaseră vitejește pe cîmpul de luptă Diviziile 11-a (Colonel Cocorășcu) și a 17-a, care urmau să treacă Oltul pe la Slatina.

Pentru acoperirea acestei retrageri a fost destinată Brigada a 2-a Cavalerie (regimentele 4 și 9 roșiori), care se apropia, în marș forțat dinspre Caracal.

În zorii zilei de 10/23 noiembrie Brigada primește ordin să cadă în flancul și spatele forțelor inamice, care înaintau de la Craiova spre Est și se pregăteau să atace trupele noastre, ce luptau în retragere, în lungul soselei naționale Craiova — Băls (v. Schema anexă).

Pentru executarea „misiunii”, Brigada de roșiori își continuă marșul către Robănești de jos, pe malul drept al Tâsliului; dar, către orele 8.30 avangarda fu ținută la țeren de un foc viu de arme și mitraliere, venind de pe liziera de est a pădurii Pîrsani și dinspre satul Pîrsani noi.

Erau trupe din avangarda faimoasei Divizi 11-a bavareză, care avea ordin să taie retragerea unităților noastre spre Olt. Se aflau acolo 2-3 batalioane, adăpostite în șanțuri, săpate din alun, avînd în sprîjin mitraliere și un divizion de artilerie, în poziție la vest de pădurea Pîrsani.

Regimentul 4 Roșiori descăleacă și atacă de front, avînd aripa dreaptă sprîjinată pe Tâsliu. Căii unității fură adăpostite pe malul stîng al râului.

ȘARJA ESCADRONULUI DE SACRIFICIU

În acest timp Regimentul 9 Roșiori se apropie, cam la 800 m, sud-vest de pădurea Pîrsani, în coloana de escadron în ordinea I, III, IV, adăpostit de niște șir de paie uriașe (v. schema anexă).

Escadronul IV (Cpt. Herăscu) a primit ordin să descălece și să atace din spate inamicul din pădure, angajat în luptă cu R. 4 Roșiori, așa cum am arătat mai sus.

Dar, de abia se desărușase escadronul și ordinul a fost contramandat; iar pe cînd oamenii reveneau la cai, sosi în galop, cu calul în spume, Lt. Emil Mora, care transmite verbal maiorului Grigore Odobescu — ajutor tactic — ordinul colonelului Iancu Călinescu, comandantului regimentului.

Acest ordin laconic prevedea că: „un escadron — fără a se preciza care — să șarjaze imediat artileria germană de pe liziera de vest a pădurii Pîrsani, care stînjea prin focul ei atacul R. 4 Roșiori”.

Locotenentul Mora, care recunoscuse personal amplasamentul artileriei dușmane, avă să indice escadronului ales „direcția” șarjii.

UN EPISOD EROIC DIN EPOPEEA ARMATEI ROMÂNE Robănești — noiembrie 1916

La azul ordinului transmis de Lt. Mora și înainte ca să fie reprodus de maiorul Odobescu, căpitanul Alexandru Filitti, ducînd mîna la chipul și salutînd pe superiorul său, îi adresează, calm, cuvintele: „Escadronul III este gata”.

La acest gest cavaleresc, maiorul, la rîndu-i, n-a putut răspunde decît: „Capitan Filitti, vei

tau lănci, pe al 2-lea săbii; iar ca arme de foc, toți călăreții să aibă o pușcă”.

Acel zid mobil, de cai și călăreți, se năpustește asupra dusmanului, în strigăte de „ura”, tropot de copite și săngănit de arme, răsturnînd totul în calea lui.

Șarja era atât de impresionantă, încît, în majoritatea situațiilor, dușmanul îngrozit refuza lupta și o lua la goană.

Intr-o clipă măsurile de atac au fost luate. În urma detașarilor (recunoașterii, patrulă, garda sîndardului), efectivul escadronului era redus la 110 săbii și 20 de căpitani și ofițeri, nu mai avea nici un ofițer. Dar plutoanele escadronului III și-au găsit foarte repede comandanții, din cei mai bravi, așa cum vom vedea din povestirea, simplă și modestă, dar foarte emoționantă, făcută de colonelul Alexandru Filitti, la 10 noiembrie 1938 — chiar în cazarma de la Cotroceni a glorioșului Regiment 9 Roșiori — cu prilejul comemorării a 20 de ani a luptei de la Robănești și a șarjii memorabile, pe care a avut cîntea să o comande în 1916.

După ce expune, în câteva fraze, situația Brigăzii a 2-a de Roșiori, înceată în luptă aprigă cu dusmanul, în fața pădurii Pîrsani, colonelul Filitti amintește „misiunea” escadronului III, și apoi continuă astfel: — În escadron eram singurul ofițer, ceilalți fiind răspîndiți în recunoașteri și patrulări.

De bună voie și sponțan se asocia la atacul nostru locotenentul Iuliu Roșca, adjutantul regimentului, care trecu la comanda unui pluton. Locotenentul Mora ceru și el o comandă un pluton.

— Înainte de a porni la atac, am încredințat bravului sergent Bălasa Ion comanda unui pluton și i-am dat ordin să se strecoare pe sub dealurile de la N.V., de pădure și apoi, desărușat în furașori, să atace în flanc artileria inamică. Cu grozii escadronului am hotărît să atac obiectivul de front. Trăiesc aveau, cu adîncă și nestăpînită emoție, clipele dimineții mohorite de alunici cînd, în fruntea unității mele, aveam să trec cel mai greu examen din viață și din carieră. Momentul șarjii, împlinirea idealului măreț al cavalerismului, sosise. Sint clipe pe care le visează toți ofițerii armeei noastre, fără că să le fie dat tuturor să le trăiască. Sint clipe cînd omul se desprinde într-adevăr din toate legăturile pămîntului, și cînd sufletul, singur, trăiește cu o singură țintă. Sint clipe cînd înșt instinctul elementar de conservare dispărește, și cînd nădejdea victoriei te face să uieți prețul cu care ea se poate dobîndi. Și, în fața datoriei luptătorului: salvarea Țării și a neamului, fi se șterge din mîntre perspectiva jefei supreme.

— Atunci, m-am pomenit lîngă mine cu sergentul veteran Gheorghe Donici *) care, deși în vîrstă de aproape 70 de ani, nu a sovălit să se

*) Gheorghe Donici s-a născut în anul revoluției din '48, așa că avea 68 ani cînd a șarjizat cu Escadronul III la Robănești. Om politico (fost deputat și senator) și scriitor înflăcărat, el a luptat și în 1877, tot în Regimentul 9 Roșiori.

„După douăzeci de ani”. Trei supraviețuitori ai șarjii: Col. Alexandru Filitti (în mijloc), Lt. col. Emil Mora (stînga), sergt. Petre Rădulescu. În plan secund, bustul ridicat în cîntec sergentului voluntar Gheorghe Donici, căzut eroic în șarjă, la vîrstă de 68 de ani.

șarja artileriei inamice de la liziera de vest a pădurii Pîrsani”.

Aceasta se petrecea la orele 9.30, cînd, dincolo de pădure, regimentul frate din brigada singera, (împînt pîept năvălitorului. O „diversiune” putea fi deci de folos.

— Pentru a înțelege mai bine cele ce urmează, trebuie să explic cititorilor ce este o șarjă. Șarja era forma normală de luptă a cavaleriei, era „atacul călare”, cu armele albe: sabia și lancea.

Unitățile de cavalerie se orînduiau, pentru șarje, pe 2 rînduri. Pe primul rînd oamenii pur-

Înrolze de bună voie în Regimentul 9 Roșiori, unde își cîștigă gradul — tot ca plutonier — în campania din 1877. Era un bătrîn mic la statură, dar sprinten încă și cu o privire pătrunzătoare, în care ardea flacăra entuziasmului. Întrebîndu-mă ce înșărcinare i-as putea da, la invitația de a șarja alături de mine, ca pîldă pentru tînet și camarazi, bătrînul moldovean răspunde scurt: „Sint gata și multumesc”.

Era ora 9 și jumătate dimineața. Un prim semnal. Oamenii și caii se orînduiesc. Apoi, o scurtă, dar adînc impresionantă tăcere. O clipă de reculegere supremă. Un ultim gînd către cei dragi!

Luînd revolverul în mînă, gest pe care l-a urmat și Donici, rîspîndi în plutoanele pe un singur rînd, cu intervale mărite, și comandă răspicat: „Pentru atac, lancea-n cumpănire, marș, marș...”

CURSA LA MOARTE ÎNCEPU

Profînd că ne aflam într-un unghi mort, sub tracoarea artileriei dușmane, gîneam sînd, în direcția arătată de locotenentul Mora. Cînd ajunsei pe creastă, văzui cum — la 200 m în fața noastră — artileriai nemții își aduseseră antenele și — împerechînd grăbiți — își dădeau, în galop, tunurile la vale, spre soseaua Craiovei, adăpostindu-le înapoia înfrîntei. Escadronul urmărea acum în scoborîș, într-aliniere perfectă. Dar o primejdie neașteptată ne pindea din umbra unor glugi de coceni, de la liziera de vest a pădurii. Și-n curînd furăm reperați de trei mitraliere ce făceau siguranța apropiată a artileriei inamice și care ne-au secerat amar, din flanc, iar în fața noastră, din șanțul soselei, răsări deodată o companie de infanterie bavareză, care trăgea în plin, cu un rînd în genunchi și al doilea în picioare.

În acest moment hecatomba începe... Primul cade, cu umărul rupt de un glont, locotenentul Mora. Zăcînd pe o parte, cu fața spre pădure, el putu să vadă cum piercea escadronul. Întorcîndu-mi privirea, în cursul șarjii, văd cu durere cum oamenii și caii cad ca spicele. Cîmpul

era presărat de cadavre, cîte un cal lovit, cădea după ce cîlva metru încă, își continua a-vîntul; alții galopau, fără călăreți, nechezî și înnebuniți de groază; unul mai ducea în spînire o formă sîngerindă, agățată de arcada seii; iar altul tira, atîrnat în scară, un corp mutilat din care viata nu pierise încă.

O VIZIUNE APOCALIPTICĂ

Instinctiv ordon mărirea galopului. În acel moment, sergentul Donici era încă lîngă mine, aplecat pe gîtul robului și cu pistolul în mînă. La aproximativ 40 m de țintă, fulgerat în genunchiul stîng și simțînd că mă voi prăbuși, m-am oprit o dată, cînd am văzut că în fața mea decît un singur cal, gonind, cu coama-n vînt, fără călăreț... O grenadă de mînă, bine ochită, îmi lovește calul pe bravul și credinciosul „Cher ami” — de care mă legau cele mai frumoase amintiri și ne-prăvălim unul lîngă altu, numai la cîteva pași de trăgoșii germani. Totul se sfîrșise; în mai puțin de un sfert de oră, escadronul III pierise glorios, făcîndu-și datoria. Din 110 călăreți, care pomiseră la șarje, au mai scăpat doar 18, majoritatea răniți și ei.

Aceasta este povestirea adevărată a șarjii de la Robănești, poveste scurtă ca a tuturor șarjilor de cavalerie.

În virtutea ei pierise, prin moarte de erou și bătrînul Donici; căutase și găsite cel mai frumos apus de soare al zilelor unei vieți, plină de dragoste pentru Țara sa.

Odată cu el se pierduseră în veșnicie nădejdele atîtor vieți, abia înflorite, cum și ale celor împletite cu ele.

Un luminos simbol al lor rămîne locotenentul Iuliu Roșca. Regăsindu-ne, rîniți, în spital la Craiova, și întrebîndu-l ce-l îndemnase să-și expună în deo bună voie, îmi răspunde cu sublimă simplitate:

„PREA ERA FRUMOS, DOMNUL ÎN CAPITAN” L.

Peste puțin, tînarul erou își dădu sufletul, semn și împăcat cu conștiința lui de luptător neînfrînt, avînd un ultim gînd duos pentru mamea lui dragă, care — după alții apusele lui — îl va aștepta zadarnic și-l va plînge mereu.

Se cuvîne să ne înclinăm cu smerenie în fruntea înaintea morților de la Robănești, în fața măreților umbre adunate azi în jurul nostru. Am Astel și-a încheiat povestea fostul comandant al șarjii de sacrificiu.

Eram de fapt, acum 40 de ani, la acea înălțătoare ceremonie, împreună cu mulți alți ofițeri de cavalerie din garnizoana București; și-mi reamintesc că evocarea măreței șarje, făcută chiar de omul care a comandat-o, ne-a cutremurat. Imaginația noastră, tînar și înfrîntă, ne-a dus pe toți cu veacuri în urmă, în negura vremurilor de bejenie ale neamului românesc. Și astfel, am avut parcă aveau viziunea cîmpului de bătăie de la Rovine, frîmțat de năvala călăreților munteni, sloboziți de Mircea împotriva oștilor păgîne ale lui Baiazid. Și-am asistat apoi, cu închiptura la jureșul condus de spătarul Coman, care a îngrozit cu Cavalerii Teutoni la Marlenburg, cum și la acei al călărilor lui Ștefan Vodă, care l-a strimțorat amar pe regele Matiaș la Baia, cînd îndrăznise „să spurce hotărele Moldovei”.

Din viața, din fapta și din jertfa acelor eroi de legendă, se vede că n-au adaptat, la vremea lor, și călăreții de la Robănești.

General locotenent în rezervă Marcel Olteanu

Luceafărul
 Revistă editată de